

Anmærkninger af Ludvig Frederik Brock til Jacob Aalls Erindringer.

Ved

F. Schiern.

Da Jacob Aall forberedte Udgivelsen af sine „Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815“, henvendte han sig om Oplysninger til flere endnu Levende af dem, der havde taget Deel i hine Aars Begivenheder. Blandt dem var ogsaa Oberst Brock, der i Aaret 1813 som Major og Overadjutant i Generalstaben var kommen til Norge i Prinds Christian Frederiks Følge, men efter dennes Abdikation havde forladt Norge og var gjenindtraadt i dansk Tjeneste ligesom de i denne senere saa berømte Nordmænd Olaf Rye, Frederik Adolph Schleppegrell og Hans Helgesen, nogle af Officererne i den norske Marine og adskillige andre norske Embedsmænd, der ikke havde kunnet forlige sig med Tanken om Norges Forening med Sverrig og Edsaflæggelsen til Kong Carl XIII. Til Brock sendte Aall dette Brev:

„Næs Jernværk pr. Brevig
den 12te August 1842.

Høistærede Hr. Oberst! Det er ikke uden Undseelse, at jeg adresserer Dem disse Linier, da jeg maa befrygte, at den Anmodning, jeg har at gjøre Dem, vil findes ubeskeden; men naar jeg sætter mig 30 Aar tilbage i Tiden, synes jeg at finde et Moment i mit Forhold til Dem, som giver mig Haab om, at De ikke vil ansee mig for paatrængende.

Som et Alderdoms Arbeide har jeg paataget mig at gjøre Udkast til en Skitse af den Tids Begivenheder, som ligger

mellem 1800—1822, og omendskjønt jeg, i min høie Alder, ikke tør haabe at see Arbeidet fuldendt, saa finder jeg dog en særdeles Interesse i denne Reminiscents af en forsvunden Tid. I mit Udkast nærmer jeg mig nu det skjæbnesvangre Krigsaar 1814, og Ingen kan bedre end De veilede Historieskriveren med Hensyn til de Tvivl og Vanskeligheder, som ligge ved Siden af disse Undersøgelser. De var bestandig om Kongen, naar han tog sine Kabinetsbeslutninger, og kjender bedst Sammenhængen mellem disse og hans offentlige Færd. Man har sædvanligen søgt Grunden til Christian Frederiks vaklende Fremgangsmaade under hiin korte Krig i Mangel paa Mod og Rædsel for Krigens umiddelbare Scener, men ved nøie at sætte sig ind i disse Forhold er Historieskriveren neppe berettiget til at drage denne Slutning. Norges daværende Konge gjorde vel ikke Fordring paa den Hæder, som er at finde i et militairt Talent og Generalsdygtighed, men af hans Adfærd under Krigen kan man ei slutte sig til det Modsatte eller begrunde en Anklage for Mangel paa Mod. Jeg bilder mig ind, at Maanederne Juli og August vare kvalfulde for den nyvalgte Konge dels af en Anelse om, at han havde drevet Selvstændigheds-Værket for vidt, dels af Frygt for, at hans Mellemkomst og fortsatte Styrelse, eftersom de udvortes politiske Omstændigheder fortonede sig, forviklede Norges politiske Stilling og hindrede en for Norge gavnlig Opgjørelse af Striden med Sverrig. Han havde svoret at opretholde Norges Selvstændighed og Konstitution, og han kunde ikke med Ære trække sig tilbage uden Nationens Samtykke. Hans offentlige Skridt stode saaledes ikke i Harmoni med hans hemmelige. Hine henpegede paa et Forsvar paa Liv og Død, disse paa en frivillig Thron-Afsigelse. Kun deraf kan det forklares, at een og samme Dag de meest forskjellige Beslutninger toges i hans Raad og i hans Kabinet, og at Depecher af det meest modsigende Indhold næsten samtidig afsendtes til det fjendtlige Hoved-Kvarteer. Har jeg Ret eller Uret i denne min Anskuelse?

Jeg har stedse betragtet Christian Frederiks Mellemkomst som et Held for Norge og dets politiske Lykke bedre forvaret, i Hovedsagen, i Selvstændighedspartiets Hænder end i det saakaldte svenske Parti, endskjønt jeg selv regnedes til dette; thi paa Modstandens Vei luttredes Foreningen, og dens Vilkaar vendte sig til Norges Fordeel, men Christian Frederiks forhastede Iver for at sætte Kronen paa sit Hoved forviklede hans egen Stilling og forlængede Norges Lidelser.

Jeg maa overlade Deres Høivelbaarenhed selv, om De troer at kunne give mig den omhandlede Veiledning, og til hvilken Grad. Hvad De nedtegner skal bruges med den Forsigtighed, som kræves i en saa delikat Sag. Af de jyske Stænderforhandlinger har jeg med stor Interesse læst den Deel, De endnu tager i Norges Anliggender, hvilket jeg og fra andre Sider har erfaret, og har derved vundet Mod til denne Meddelelse. I hvad Bestemmelse De end tager med Hensyn til Deres Svar, vil jeg ansee mig glædet og hædret ved at være i Deres Erindring.

Deres ærbødigst hengivne
Aall,
Eier af Næs Jernværk.

Høivelbaarne

Hr. Oberst Brock,
Ridder pp.
Randers.“

Dette Brev blev paa den venligste Maade besvaret af Brock ved en udførlig Skrivelse, der efter den foreliggende Koncept er dateret Randers den 25de August 1842. Skrivelsen begyndte med som en Vildfarelse at berigtige den Mening, at Brock mere end nogen Anden kunde forklare Christian Frederiks Forhold under Krigen, en Feilslutning, hvortil Aall vistnok lettelig var kommen ved nogle Ord i Sejersteds Forklaring under Sagen mod Generallicutenant Staffeldt, at „Befalingerne bleve meget ofte expederede af Hr. Major v. Brock

i Hans Majestæts Værelser¹⁾. „Jeg maa“, skrev Brock, „begynde med aldeles at fralægge mig enten Kundskab om eller Indflydelse paa, hvad der i Christian Frederiks Kabinet blev besluttet. Prindsen kjendte mine Anskuelser — som vare: for hvert Fald at opretholde Norges Selvstændighed, til det Yderste at forsvare samme mod Sverrigs Fordringer, og at, som jeg udtrykte mig til flere af Norges Mænd, Norge maatte forsvare sig mod Sverrig, saa længe der i Norge var en Plads stor nok til, at Christian Frederiks Stol kunde staae sikkert derpaa —, men nu er det, som bekjendt, i Menneskets Natur og især efter Opdragelsesmaaden i Fyrsternes, at de kun søge Raad og indlade sig helst med dem, som stemme overeens med deres Anskuelser.“ Som dem, til hvem Kongen ved sine Befalinger støttede sig, fremhæves derimod Sejersted²⁾ og Haxthausen³⁾. „Sejersted, som ved Adskillelsen fra Danmark blev udnævnt til Chef for den samlede General-Adjutant- og General-Kvarttermester-Stab, var af Prindsen af Hessen fortrinligen anbefalet Christian Frederik som den, der nøie kjendte Lokalteterne, havde deeltaget i Affairerne 1808 og afløst den uerstattelige, haardt savnede, altfor tidlig bortdøde Darre i Arbeidet til en Kortsamling over Norge⁴⁾. Til denne Sejersted holdt sig Christian Frederik udelukkende. Hans Terrainkundskab vil jeg ikke bestride, men han var af en doven Natur, uvant og uvillig til Forretninger formedelst hans

¹⁾ Munthe af Morgenstjerne, Historisk Beretning om afg. General-lieutenant B. D. v. Staffeldts Forhold. Kjøbenhavn & Christiania 1827—1829. I, 160.

²⁾ Generalmajor Johannes Sejersted.

³⁾ Generallieutenant og Statsraad Frederik Gotschalek Haxthausen.

⁴⁾ Overkvarttermester, Major Niels Stockfleth Darre havde været Adjutant hos Prinds Christian August af Augustenborg. Han havde i Aaret 1809 af Kong Frederik VI faaet Dannebrogordenens Ridderkors „for hans udmærkede Tjeneste, Iver og den Nytte, han udi 1808 Aars Campagne har virket til Armeens heldige Operationers Fremme“, men døde allerede i det samme Aar den 9de Oktober 1809.

sygelige Tilstand, dertil paastaaelig, eensidig, og taalte mindst Modsigelse af dem, der stode under ham i Anciennitet. — — Dette i Henseende til den ledende Aand i vore militaire Foretagender. En anden Hovedgjenstand var Provianteringen og Bevæbningen. Disse tvende Sager laae under Haxthausen som Chef for Kommissariats-Kommissionen og Intendant for Armeen. Denne Mands Karakter er noksom bekjendt i Norge, og jeg vil derfor ikke videre gaae ind paa den. Men hvormed han skadede meest var derved, at han ligesom Sejersted afgjorde Alt direkte med Christian Frederik, modtog direkte Resolutioner paa direkte Forslag, saaledes at kun Prindsen og han vidste, hvorhunde vi vare stillede i Henseende til Proviant-Forraad. Derfor ogsaa, naar Nogen yttrede Mening om offensive Bevægelser mod Sverrig, standsede han saadan Mening ved at gjøre opmærksom paa Umuligheden af at skaffe den fornødne Proviant, saaledes som Tilfældet var mod Slutningen af Februar, paa hvilken Tid Christian Frederik var nær ved at gaae ind paa det Forslag, med den paa Grændsen samlede Magt at gaae ind i Sverrig, kaste det fornødne Antal Tropper, 8—10,000 Mand, mod Grev von Essen, der med sammenskrabet Mandskab, som man sagde 12—14,000 Mand, stod mellem Gothenborg og Venersøen, og med den øvrige disponible Magt af omtrent 20,000 Mand at gaae løs paa Stockholm. Kronprindsen af Sverrig var dengang endnu i Holsteen, og Kongen af Sverrig kunde maaskee have adopteret en anden Søn og Efterfølger¹⁾. — — Naar De da nu troer, kjære Hr.

¹⁾ At en saadan høitflyvende Tanke næredes af Flere i Norge, sees især af det mærkelige, nu sjeldne Flyveskrift („Hvad har Norge at haabe, hvad har det at frygte af en Forbindelse med Sverrig, og under hvilke Betingelser kan denne Forening være ønskelig? Christiania. 1814.“), som Christian Magnus Falsen fik udgivet, førend Fjendtlighederne udbrød, og hvori han til Stridens Løsning foreslaaer, at Carl XIII skulde adoptere Christian Frederik som sin Søn. „Det svenske Folk“, skrev Falsen, „har nu kun at vælge ham til Thronfølger, og Foreningen er sandsynligviis opnaaet“ (Side 20.). Prinds Christian, om hvem det i Schinkels

Aall, at jeg var om Prindsen, naar han tog sine Kabinets-Beslutninger, da feiler De meget. De anførte tvende Mænd, Sejersted og Haxthausen, hver i deres Grene, vare ene med Prindsen, naar de omhandlede de vigtige Sager,

Minnen (V, 38. VIII, 31.) findes anført, at han paa Rigsdagen i Örebro i Aaret 1810 havde havt nogle Stemmer for sig, lod selv i en Samtale, som han den 23de April 1814 havde med Jacob Aall, og som denne strax nedskrev i sin Dagbog, nogle Ord falde, der tydede paa et Haab om, at Sverrig, dersom Noget gik Carl Johan imod, mulig vilde vælge ham til Thronfølger (Aalls Erindringer. III, 94.). To Gange blev Tanken ogsaa fremsat for selve den svenske Øverstbefalende over de Tropper, der i Carl Johans Fraværelse under den store Krig mod Napoleon vare opstillede henimod den norske Grændse — Feltmarskalk, Grev Hans Henrik von Essen —, og dette var vistnok begge Gange i Overeensstemmelse med, hvad Prinds Christian i den Henseende ønskede. Allerede under den Forbindelse, som General, Grev Schmettow efter Prinds Christians Ønske i Februar 1814 havde søgt at indlede med Grev Essen, og som ogsaa fremkaldte en kort Brevvexling mellem dem (nu meddeelt „Af Schmettows Papirer“ i det norske Videnskabers Selskabs Skrifter. V, 59—111.), blev Tanken bragt paa Bane ved Schmettows hemmelige Sammenkomst med Grev Essen i Strömstad den 6te Marts (Wieselgren, Essen. Malmö. 1855. S. 204. Schinkels Minnen. VIII, 295, 299—300.), og da Kaptain Holsten senere den 13de Mai i Venersborg overbragte Grev Essen et Brev, der var skrevet til ham af Prinds Christian og omhandlede andre Forhold, undlod han ikke at fremkomme med det samme Forslag (Breve fra Grev H. H. v. Essen til Kronprinds Carl Johan, udgivne af Yngvar Nielsen. Christiania. 1867. S. 34—35, 152—54.). Saadanne Planer havde vel paa Grev Essen ingen anden Virkning, end at de i en af hans Beretninger til den fraværende Carl Johan, dateret Venersborg den 15de Marts 1814, havde forstemt ham til bittre Ord om Nordmændenes Karakter (Schinkels Minnen. VIII, 300.), men han havde dog samtidig maattet udtale, at med de militaire Kræfter, hvorover han endnu dengang kun kunde raade, var det en Umulighed for ham at foretage noget Alvorligt mod dem, „ty“, som han den 2den Marts tilskrev Carl Gustaf Brinckmann, „han hade nu blott 10,000 man spridda från Götheborg till Eda skans, och mot honom stode 36,000 man“ (Wieselgren, Essen. S. 202.).

virkede alene paa ham, og jeg erholdt kun sjeldent gjennem Kabinettet deres Ordre.“

Til Forklaring af Christian Frederiks af Aall fremhævede, vaklende Fremgangsmaade lod Svarskrivelsen imidlertid ei heller uberørt, at der dog ogsaa forefaldt nok af „Snak og Tale udenom og med Flere“. „Og naar nu lige over for den Ulyst og Mismod, som de fleste af dem, han adspurgte, viste mod Fortsættelsen af Krigen, paa den anden Side Andre yttrede sig i en aldeles modsat Retning — saaledes som Tilfældet var paa Spydeberg, hvor en af hans Officerer, ved ud af Vinduerne at pege paa Omgivelserne, i en anden Officeers Nærværelse sagde til Prindsen, da han yttrede sig om Underhandling: „Dette skønne Land og dette Folk vil De overgive til dets meest forhadte Fjende!“ —, kan det let forstaaes, at der maatte blive Vaklen i Prindsens Beslutninger.“ Hovedaarsagen til den hele Vankelmodighed findes dog ogsaa her deri, at Christian Frederik lige over for de fire Stormagters bestemt udtalte Villie tabte Troen paa, at der fandtes Kraft og Enighed nok til virksom Modstand; „De har vistnok“, lod Brocks Svar, „hvad angaaer den Vaklen, som fandt Sted, gjættet det Rigtige, naar De troer, at den nyvalgte Konge opfyldtes af Frygt for at mangle Kræfter til at udføre det store Hverv, han havde paataget sig. Vanskelighederne vare i Sandhed ogsaa store, og Midlerne til at overvinde dem faa.“ Ogsaa om den Betydning, som Christian Frederiks Nærværelse i Norge efter Kielerfreden dog har havt, kunde han kun være enig med Aall: „Thi visseligen, foruden Prindsen var ingen Mand i Norge, som kunde saaledes holdt Partierne sammen, paa den militaire Magt maatte der gjøres Regning, og iblandt den var der Ingen, der havde den almindelige Mening for sig; havde Wedel-Jarlsberg ogsaa blandt de civile Autoriteter nogen Indflydelse, af de Militaire var han ikke agtet, om ikke endog forhadt, og dersom Konstitutionsværket ikke paa den Tid havde været fuldført, havde der ikke existeret nogen Autoritet i Norge for de Svenske at kunne underhandle med.“

Det fortjener maaskee her ei at forbigaaes, at Brock — trods alle politiske Meningsforskjelligheder — overhoved ved denne Leilighed lige over for Aall endnu viste sig opfyldt af den samme Hengivenhed for Christian VIII, hvormed han tidligere havde været knyttet til den unge Fyrste. Dennes Personlighed havde i ham en meget velvillig Dommer, hvem det gjerne var magtpaaliggende, at man over Skyggesiderne ei maatte overse de lysere. „Vel tør jeg ikke“, svarer han saaledes Aall, „tillægge Christian Frederik det personlige, physiske Mod, som med Begjærlighed søger Faren, styrkes i Faren og sætter Alt paa den høieste Spidse, men han havde, med den meest bestemte Villie for Norges Vel, en fin Æresfølelse og vilde sikkert ikke ved et forefaldende Slag have svigtet sin Pligt. Ei heller manglede han militaire Indsigter, men der maatte være foretaget en Hovedforandring i Overkommandoerne.“ Kun med Uvillie omtalte han samtidig Henrik Wergelands Skildring, „der lægger Svaghed og Ondt i hvert af Prindsens Foretagender“¹⁾; Svarskrivelsen mindede derimod om, hvorledes Christian Frederik saa tidlig havde mistet sin Moder, hvorledes under „den Opdragelse, som var sædvanlig for fyrstelige Personer paa hans Tid“, ingen Adgang til Nydelse var bleven nægtet, og om, hvor lidet det havde ligget for Frederik VI ved tidligen at kalde Prindsen til raadgivende Deeltagelse i Statens vigtigste Anliggender at give ham alvorligere Ting at tænke paa, end hvad der løkkende saa let tilbyder sig for og ofte udfylder unge Fyrsters Liv; „at Christian Frederik ynder Adspredelse og Fornøielse“, hedder det, „tør jeg ikke nægte, men jeg har heller aldrig kjendt nogen

¹⁾ I Brocks Skrivelse henvises særlig til den Maade, hvorpaa i Fremstillingen af Prindsens Reise i Aaret 1813 hans Ophold paa Niels Aalls Gaard ved Skien er udmalet (H. Wergeland, Norges Konstitutions Historie. Christiania 1841—1843. S. 62—63.) eller, som det hedder i Skrivelsen, „hans Ophold hos Deres Broder paa Brække, hvor ham var tilsagt Kvarteer, og hvor han kom og forblev uden at vide, at der laa noget Liig i Huset; han dandsede ei heller med Folket“.

Mand, som bedre forstod at forene Adspredelser med Forretninger, som i de sidste er mere udholdende end han"; „hver upartisk Mand maa tilstaae, at han baade i sin korte Regjerings-
ringstid i Norge var udholdende i Forretninger, maaskee for meget i Detail, og at han i de 32 Maaneder, han har beklædt Danmarks Throne, har udrettet umaadelig Meget til Landets Gavn“.

I Slutningen af Svaret, hvori Aall hilsedes „med udmærket Høiagtelse og Hengivenhed“, gjorde Brock ham opmærksom paa, at denne Skrivelse ikke var bleven nedskreven af ham selv, men efter hans Diktat, da han selv nemlig nu i 15 Aar havde været aldeles blind, hvad der dog ei var til Hinder for, at Aalls Udseende endnu stod lyslevende for hans indre Syn. Han bad ham derfor kun at rette, om mulig nogen Feil i Dags- eller Stedsangivelse var indløben, og erklærede sig villig til at give ham, hvilke andre Oplysninger han mulig maatte ønske.

Hvor meget Jacob Aall endog gjerne paaskjønnede de Oplysninger, som fra forskjellige Sider ydedes ham til hans Skrift, har han dog neppe fundet sig ubetinget tiltalt af Skrivelsen fra Brock. Aall har altid skattet Grev Hermann Wedel-Jarlsberg, ikke blot Evnerne, men ogsaa Karakteren, meget høit, men ligesom Brocks Svarskrivelse viser uforandret Hengivenhed for Kong Christian, gik der gjennem den ikke mindre uforandret Uvillie mod Wedel, som naar der læses: „Denne Mands 11 Dages Ophold i det svenske Hovedkvarter, efter at Norge havde erklæret ikke at ville lyde Kieltraktaten, anseer jeg for meget paa-faldende og uværdig“¹⁾, eller Ord som disse: „Jeg fritager

¹⁾ Om Grev Wedel-Jarlsberg, da han i Aaret 1814 fra Danmark vendte tilbage til Norge, virkelig havde opholdt sig i det svenske Hovedkvarter, var engang omtvistet; Jacob Aall siger for sit Vedkommende, at det „ikke har været ham bekjendt, om Rygtet medførte Sandhed, for ham udlod Greven sig ikke derom“ (Aalls Erindringer II, 431.). Grev Wedels Ophold i fem Dage i Hovedkvarteret i Venersborg hos Grev Essen findes nu omtalt i nogle af den Sidstnævntes Breve (Wieselgren, Essen. S. 203. Breve

heller ikke Hermann Wedel-Jarlsberg for hos de fire store Magters Gesandter, men især hos den engelske Afsending Morier, der i Forveien og paa samme Tid opholdt sig i Christiania, at have indblæst Tvivl om, at det virkelig var Almeenhedens Ønske i Norge at bestaae selvstændig under Christian Frederik.“ Det er da ogsaa nærmest kun i den Maade, hvorpaa Sejersteds Forsvarsplan omtales og sammenlignes med Darres i Aaret 1808, og tildeels ogsaa i Sejersteds Karakteristik, at „Erindringerne“ umiskjendelig vise sig paavirkede af, hvad Brock herom udførligere havde fremsat¹⁾. Men Brocks Tilbud om efter Evne at ville yde andre Oplysninger, der maatte ønskes, havde Aall derimod gjerne modtaget. I en ny Skrivelse til Brock, der, dateret Næs Jernværk den 20de November 1842, tilsendtes ham paa den Tid, da de norske Provindsialstænders Session for Aaret 1842 nærmede sig sin Slutning, takkede Aall ham for den venlige Maade, hvorpaa han havde imødekommet hans forrige Anmodning, og gjorde ham dernæst især tvende nye Spørgsmaal. Brock havde i sin forrige Skrivelse kun i Forbigaaende med et Par Ord berørt sin Sendelse til Carl Johans Hovedkvarteer i Frederiksstad; Aall spurgte ham nu: „Gjorde De ikke paa denne Reise flere Erfaringer om den svenske Kronprinds og hans Omgivelser?“ og rettede samtidig til Brock et andet Spørgsmaal, der her gjengives med Aalls egne Ord:

„Der har været megen Tale om den store Indflydelse, som Professor Sverdrup har havt paa Prindsen, for at bevæge ham til ikke, strax efter Skilsmissen, at fremtræde som arveberettiget Souverain i Norge, og den Vægt, som denne Samtale skal have havt, har endog beredt Manden ved sidste Storting den fulde Gage i Pension i Stedet for de sædvanlige $\frac{2}{3}$. Jeg har aldrig havt den Tanke, at Sverdrup i denne Henseende har nogen stor Fortjeneste af sit Fædreland, da Prindsen

fra Grev H. H. v. Essen til Kronprinds Carl Johan. Udgivne af Yngvar Nielsen. S. 9—10.).

¹⁾ Aalls Erindringer III, 260, 285.

visseligen kun flygtig — om nogensinde — kan have havt en Idee, der stred saa meget mod den almindelige Formening paa den Tid. Prindsens hele Færd paa Eidsvold viser ogsaa dette, da han aldrig virkede paa Forsamlingen med Hensyn til Grundlovens Bestemmelser, i hvilken Henseende Forsamlingen havde større Frihed end nogen anden af den Art nogensinde har havt, endskjønt Prindsen ei kan fritages for at have villet bane sig Vei til Norges Throne. Statsraaderne Collett og Holst, som begge vare tilstede paa Eidsvold, paastaae desuden, at Prindsen ikke var vanskelig at overtale til at forlade denne af Konferentsraad Anker fremsatte Idee. Prindsens Velgjerning ved sin Nærværelse i Norge, som er et af de lyseste Punkter i Norges daværende Historie, bør ikke upaaagtet forvanskes, end ei i en historisk Roman, som Wergelands Konstitutions Historie kan kaldes. Tør jeg spørge Dem om Deres Mening i denne Henseende, da De vistnok har havt Leilighed til at kjende Prindsens Yttringer, og tillige bede Dem om nogen Detail om Prindsens Reise til Thronhjem, som man ogsaa dermed har bragt i Forbindelse?”

Ved Siden af Koncepten til Brocks Svar paa Aalls Skrivelse af 12te August foreligger nu ikke længer nogen Koncept til Svar paa Skrivelsen af 20de November. Det kan imidlertid ikke betvivles, at ogsaa denne sidste Skrivelse er af Brock bleven besvaret med den samme Forekommenhed som den tidligere, men ogsaa lige saa lidet, at Svaret kun er blevet lidet benyttet. Thi hvor „Erindringerne“s tredie Deel, der udkom i Aaret 1845, dvæler ved Sverdrups Optræden paa Eidsvold, nævnes Brock ikke, og hvor dennes Sendelse til Carl Johans Hovedkvarter i Frederiksstad omtales, skeer dette kun med meget faa Ord. Det var formodentlig især ved ogsaa at finde sine sidste Meddelelser til Aall saa knapt gjengivne, at Brock da har bestemt sig til paany, om endog vistnok ei i den heldigste Orden, at diktere adskillige Anmærkninger til Aalls Erindringer, der nu ikke, som i Skrivelserne til Næs Jernværk, stiledes til nogen Enkelt, men upaatvivlelig af Brock oprindelig

have været bestemte til at offentliggøres et eller andet Sted. At Brock dog rimeligviis selv senere har fundet, at Tiden endnu ikke egnede sig til deres Offentliggjørelse her, tør maaskee sluttes deraf, at Haandskriftet, hvis Meddelelse skyldes Brocks Datter, Kammerherreinde Marie Wegener, — efter en deri bebudet, men senere ei forekommende Bemærkning og efter en abrupt Slutning at dømme — ikke synes at være fuldført.

Andre Bemærkninger af Brock om, hvad han havde oplevet i Aarene 1813—14, leilighedsviis fremførte under Samtale, bleve tidligere meddeelte af den afdøde I. Rée i en Biographi af Brock, som han i Aaret 1854 efter Brocks Død lod optage i „Randers Avis“¹⁾, og især i den af ham senere forfattede, i „Dansk Maanedsskrift“ i Aaret 1860 trykte Artikel „Om Begivenhederne i Norge i Aaret 1814, et Bidrag til den norske Statsforfatnings Historie“²⁾, ligeledes af F. Barfod i en anden Biographi af Brock, der findes i „Fædrelandet“ for Aaret 1854³⁾. Rée havde under et flereaarigt Ophold i Randers oftere havt Leilighed til Samtaler med Brock, Barfod henviser særlig til et Besøg, som han i Aaret 1845 gjorde denne. „Ved de halvandet Aar i Norge“, skriver Barfod, „dvælede Brock saa gjerne, og hans tro Hukommelse opbevarede det mindste Indtryk, den mindste Begivenhed fra hine Dage, som han gjengav i et varmt og ildfuldt Foredrag. Men kom han saa til en af de mange bittre Timer, han havde gennemlevet med sin Konge, eller grebes han af Mindet om en af de utallige dyrebare Forventninger, som saa grumt vare blevne skuffede, da kunde den ranke Oldings Stemme endnu blive brudt og kvalt, da kunde Taaren fra det lukkede Øie endnu liste sig ud over det milde, venlige Ansigt.“ Baade Barfod — hos hvem det kun kan beroe paa Misforstaaelse, naar Brocks Tilbagevenden

¹⁾ Randers Avis 1854. Nr. 22, 23, 24, 26.

²⁾ Dansk Maanedsskrift. Aargang 1860. I, 97—164.

³⁾ Artiklen „Brock og With“ i Fædrelandet 1854. Nr. 50—51, 56—57, 62—68.

med Prinds Christian omtales som foretagen „over Land til Frederiksværn“ — og Rée have imidlertid paa nogle Steder udtrykkelig antydnet, at de ei altid have været sikre paa, om de gjengave det Fortalte rigtig; saaledes nævnes hos den Førstnævnte en Skrivelse fra Frederik VI, hvori Kongen meddeelte Brock den Besked, som han mundtlig skulde overbringe Christian Frederik, som „*neppe* dog egenhændig“, medens Rée til Exempel beretter om en Samtale mellem Prindsen og Brock, „som *nok* forefaldt paa Veien til Eidsvold“, anfører Treschows Tilkaldelse til Eidsvoldsmødet som „*nok* alt forud bestemt“, om Opholdet paa Hafslund bemærker, „at det *nok* var ved dette Møde, at det endelig blev afgjort, at Krigen skulde føres forsvarsviis“, og overhoved oftere kun har vovet at udtrykke sig med lignende Usikkerhed. I eet Stykke, i Skildringen af Brocks Sendelse til det svenske Hovedkvarter, har dog Rée paa begge de anførte Steder ogsaa kunnet holde sig til et Diktat af Brock, vistnok Koncepten til den omstændelige Beretning om denne Sendelse, som Aall havde udbedet sig. Denne Beretning stemmer med den her følgende, om endog enhver af dem har nogle Enkeltheder for sig¹⁾.

Siden Brock i Anledning af den første Udgave af Aalls Erindringer dikterede sine Anmærkninger, er der fra forskellige Sider, men især i Norge, fremkommet saa mange Bidrag til Oplysning af Norges Historie i Aarene 1813—14, at det her følgende nu maaskee uden noget større Tab fremdeles kunde være holdt tilbage. Hidrørende nærmere fra Brock selv, har det imidlertid altid nogen Betydning som et Vidnesbyrd fra en Side, hvorfra kun de færreste Meddelelser foreligge; i den korte Beretning om, hvad Brock oplevede i de følgerige Aar 1813—1814, eller om de Indtryk, som det Oplevede havde efterladt hos ham, findes ogsaa, ved Siden af det Bekjendte,

¹⁾ Den af Rée benyttede Koncept har vistnok ogsaa været noget utydelig skrevet; han har saaledes General „Schönebrandt“ for Sköldebrand, Brohovedet „Cugnan“ (ved Frederiksstad) for Cicignon.

endnu enkelte Træk af Interesse, der ei forekomme andetsteds. En norsk Forfatter, der selv maaskee ikke altid er bleven anerkjendt, som han kunde havt Adkomst til, har i nogle Bemærkninger om Begivenhederne i Norge i Aaret 1814 netop med Hensyn til dette mærkelige Afsnit af Norges Historie udtalt, at „for at Efterslægten skal kunne faae et klart Billede af en bevæget Tidsalder, udkræves Vidnesbyrd og Skildringer af mange Personer, som repræsentere forskjellige Partier og Synsmaader“¹⁾. Med denne Betragtningssmaade for Øie har jeg da ogsaa troet, at der endnu turde være Anledning til at give Brocks Anmærkninger en Plads i det samme Tidsskrift, hvori jeg tidligere har meddeelt „Nogle samtidige Optegnelser af J. G. Adler om Begivenhederne i Norge i Aaret 1814“.

Endnu skal kun tilføies, at Citationerne af Aalls Erindringer og de andre Noter, der ville findes under Texten, ikke hidrøre fra Haandskriftet, men ere tilføiede her, med nærmest Hensyn til danske Læsere, for hvilke maaskee en og anden Oplysning ei turde være overflødig, der for norske kunde være unødig.

Enhver, som nogensinde personlig har kjendt eller er kommen i Berøring med Hædersmanden Jacob Aall, vil høiligen have agtet hans retskafne Tænkemaade, hans Indsigter og det Almeengavnliges i hans betydelige Virksomhed. Sin Eiendom — Næs Jernværk — har han ikke alene bragt i høi Grad af Flor, men ved Understøttelse og Ledelse tillige vakt megen Virksomhed i Omegnen. Medens Danmark og Norge vare forenede i een Stat, var hans Sindelag patriotisk for begge Dele, og, som den første

¹⁾ Ludvig Kr. Daa, Bemærkninger om Begivenhederne i Norge i Aaret 1814, i Forhandlinger i Videnskabs-Selskabet i Christiania Aar 1859. Christiania. 1860. S.190.

Deel af hans Værk bevidner, dømte han den danske Regjering skaansomt i de Mangler og Feil, han antog den havde begaaet imod Norge. Kongehuset var han ogsaa meget hengiven, og ved et Besøg, som Christian Frederik i Sommeren 1813 aflagde paa Næs, og hvorved jeg havde den Ære at ledsage Hoistsamme, modtog Aall Prindsen med særdeles Kjærlighed og Forekommenhed. Efter om Formiddagen at have ført Prindsen omkring for at bese alle de Indretninger og Forbedringer, han havde gjort ved sin Eiendom og ligeledes til Gavn for Omegnen, førte han ham efter Taffelet, da Mørket var faldet paa, ned i Smeltehytten. I det betydelige, store Lokale løb Værkets Folk omkring med 5—6 Lys, men som langt fra ikke kunde oplyse Rummet og kun tjente til at holde os borte fra, hvad der var arrangeret paa Gulvet, som vi ikke kunde see, hvad var. Men da Enhver var kommen paa sin Plads, blev der stukket Hul paa Tilstopningen af Smelteovnen, hvorved det smeltede Jern flød ud og opfyldte det store Rum med et forbausende Lys. Det flydende Metal fortsatte derpaa sit Løb, og i alenlange, gloende Bogstaver kom først et *D*, saa et *L*, saa et *E*, saa et *H*, og tilsidst brændte i det skinnende Metal: *«Tvende Rigers Haab, Hans Høi-hed Prinds Christian Frederik Held»*. Morgenens derefter forlode vi Næs, Prindsen særdeles tilfreds med at have gjort den hæderlige Mands Bekjendtskab. Saaledes som han alt tilforn under Christian August og Prinds Frederik af Hessen stedse havde virket i sin Kreds til Gavn for en stor Omegn, indgivet mange gavnlige Forslag til Regjeringen og, hvor det var fornødent, af sine egne Midler understøttet, hvad der var gavnligt for Riget, saaledes vedblev han under Christian Frederiks Bestyrelse i samme patriotiske Bestræbelser.

Især efter Januar 1814 og ved det nøiere Bekjendtskab til Hermann Wedel-Jarlsberg, som stedse havde været utilfreds med den danske Regjering og meget ubillig mod Danmarks Konge, hvem han skyldte Meget, skjulte Jacob Aall ikke, hvorledes han heldede til Norges nærmere Forening med Sverrig. Imidlertid foretog han intet Skridt til at bevirke Foreningen, hvorimod Wedel ved alle Leiligheder viste den utilbørligste Ringeagt som mod Danmarks Regjering saa og mod den danske Prinds, der nu stod i Spidsen for den norske Regjering. Som en Hovedaarsag til Wedels Uvillie mod Christian Frederik tør man vel ansee den Omstændighed, at samme Christian Frederik stod ham i Veien for hans ærgjerrige Udsigter i Norge, vakte dels ved det Par Stemmer, han fik i Örebro ved Valget af en Thronfølger, dels ogsaa ved hvad Indflydelse han ved den svenske Regjering ventede at faae i Norge og virkelig ogsaa erholdt¹⁾, hvorimod han fra den danske Regjerings Side, om klogt eller uklogt vil jeg ikke bedømme, hverken havde havt eller ventede sig nogen særdeles Forfremmelse. Saaledes skal det have krænket ham meget, at Thygeson

¹⁾ Ved det svenske Thronfølgervalg paa Rigsdagen i Örebro 1810 faldt ingen Stemmer paa Grev Wedel, om endog Grev Platen og Baron Wetterstedt førend selve Valget nogen Tid havde paatænkt at foreslaae Wedel til svensk Thronfølger, for saaledes at vinde Nordmændene for en Forening med Sverrig (Schinkels Minnen. V, 262.). Det tør vel ogsaa kun anses for aldeles grundløst, naar der, som Pavels har optegnet, endnu i Aaret 1815 i Norge fandtes En eller Anden, der endnu ansaa det for rimeligt, at Norges eller endog maaskee baade Norges og Sverrigs Krone for Wedel var „Maalet, han øiner i fjernt Perspektiv og lønligen fremstræber til“ (Claus Pavels's Dagbogsoptegnelser 1815—1816, udgivne af C. P. Riis. Christiania. 1867. S. 101.). Men strax efter Norges Forening med Sverrig udnævntes han til norsk Statsraad, og senere blev han under Kong Carl Johans Regjering udnævnt til Statholder i Norge.

fik Stiftamtmandsposten i Christiania, som Wedel meget havde ønsket¹⁾. Under Christian August, som Wedel høit agtede, og af hvem han ligeledes var meget yndet, havde han staaet fremmest i Patriotisme og Opoffrelse for Norges Sag, for at bekæmpe Gustav IV's Angreb paa Norge. Under Carl XIII derimod og i den senere Krig forholdt han sig ikke blot passiv, men var, som man af Aalls Skrift tilstrækkelig seer, Formand for det Parti, der var Norges Selvstændighed imod og tragtede efter Forening med Sverrig. Selvstændighedssagen gik dog trods disse Hindringer og den virkelig ikke ubetydelige Skade, som dette Parti gjorde Forsvaret, igjennem, men saaledes imod Wedels Ønske, at han i en Samling af Venner og Frænder, hvorved hans Fætter Elieson var nærværende²⁾, høit udtalte, at Norge ingen Konge havde, endskjønt han selv havde været med til at vælge ham³⁾. Christian Frederik undveg han ved alle Leiligheder. I en Sammenkomst i Tønsberg 1813 mellem

¹⁾ Nicolai Emanuel Thygeson blev, efter tidligere at have været Stiftamtmand i Christianssand, i Aaret 1809 kaldet herfra til Stiftamtmandsembedet i Christiania.

²⁾ Ritmester Iver Elieson, der døde i Aaret 1815, Aaret efter Rigsforsamlingen paa Eidsvold, havde under denne fungeret som et Slags Intendant, der skulde sørge for Medlemmerne ved deres Ankomst og skaffe dem Bolig paa de omliggende Gaarde. Han nævnes som den, der, under Kronprinds Frederiks Ophold i Norge i Aaret 1788, til hans Ære fik oprettet det ridende, saakaldte „gule Korps“ i Christiania (L. Daae, *Det gamle Christiania*. 1871. S. 214.).

³⁾ I Rigsforsamlingen paa Eidsvold var det blevet vedtaget, at efter Antagelsen af Rigets Konstitution skulde Kongevalget følge, men da det sidste saa stod for Døren, stred det Wedelske Mindretal for, at Valget under den kritiske Stilling, hvori Riget befandt sig, burde udsættes, medens Fleertallet gjorde gjældende, at det tidligere Vedtagne nu maatte staa ved Magt og gennemføres. Derefter kom da alle Vota, ogsaa Wedels, til at lyde paa Christian Frederiks Valg.

disse to Herrer, hvor jeg ogsaa var nærværende, kom det til en Samtale, som varede i to Klokketimer, skjønt det var over Midnat, da den begyndte, og som, efter hvad vi alle kunde mærke, ikke var behagelig; denne var vistnok den, som Wergeland i sin historiske Roman, som selv Jacob Aall kalder hans Skrift, omstændelig omtaler¹⁾. Alligevel beholdt Jacob Aall formedelst Overeensstemmelsen i deres Anskuelser om Gavnligheden af Norges Forening med Sverrig stedse en Forkjærlighed for Wedel. Den Lovpriisning af hans Indsigter, hans Djærvhed og rene Hensigter, som Aall stedse overøser Wedel med, fordi han deelte Anskuelser med ham, anseer jeg som det svageste Punkt i hans ellers priisværdige Skrift. Heller ikke er Wedel den eneste, som han saaledes fremhæver formedelst denne Overeensstemmelse i Anskuelser. Af Statsraadet fremhæves hans egen Broder Niels Aall og Collett ikke uden nogen Tilsidesættelse af den fortræffelige Marcus Gjoe Rosenkrantz, der i sin hele Færd baade i Regjeringskommissionen og siden som Statsraad, uagtet sin maaskee vel imaginaire Sygelighed, fortrinlig udmærkede sig, og Sommerhjem omtales saa godt som slet ikke. Disse Mænd havde store Fortjenester i Landets Styrelse, men havde ikke den Tendents som Aall selv, Wedel, Løvenskjold, Nicolai Wergeland og Flere. Jeg vil siden komme til at vise den Fasthed, som Rosenkrantz viste ved en Leilighed, hvor jeg mulig var gaaet for vidt.

Den anden Deel af Aalls Skrift er jo for det Meste Historien om Christian August, Carl XIII og Carl Johan, hvorved naturligviis Christian August skal fremstaae aldeles fri for Mistanken om tidligen og urigtig at have gjort

¹⁾ H. Wergeland, Den norske Konstitutions Historie. S. 62.

Noget for at fremme sit Valg til Thronfølger i Sverrig. Aall benytter i dette Øiemed Meddelelser fra Augustenborg og bringer hans egen Fremstilling, men efter sin eien-dommelige Retskaffenhed lader han dog ogsaa følge andre Beretninger, som efter min Overbeviisning lade det uden for al Tvivl, at Prinds Christian August allerede tidlig i Sommeren 1809 var af de sammensvorne svenske Herrer gjort saadanne Forslag, som ikke mere tillode ham at udføre sin Konges Befaling, da Tiden havde været til at handle, og den Undskyldning, han angiver i vistnok store Mangler af Fødemidler osv., vilde han vist have overvundet, naar det havde passet med hans Planer¹⁾. Om hvormeget de Svenske intrigerede i Norge den hele Sommer 1809, for disse Underhandlinger indeholder Bogen mange Beviissteder. Især navngives en Bagge og Smith i Forstaaelse med Gahn, ikke at tale om Wedel med hans Ven Grev Platen og selve Carl XIII²⁾. Den 20de April 1808 var det, at Grev Axel Mörner blev fangen ved Urskog³⁾, og som Krigsfange kom han til Christiania, hvor han efter sine egne Beretninger havde sin fulde Frihed og i Byen og dens Omegn deeltog i al den Gjæstfrihed, som der fandtes⁴⁾. Mörner hørte til

¹⁾ Det var den samme Dom over Christian August, som Oberst Brock, i sine bekjendte Ytringer i Anledning af Prinds Friedrich af Augustenborgs Udnævnelse til Statholder i Slesvig og Holsteen og kommanderende General i Hertugdømmerne, fremsatte i den nørrejydske Stænderforsamlings Møde den 10de Juli 1844 (Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne for Nørre-Jylland. 1844. I, 59.).

²⁾ Aalls Erindringer. II, 86–87, 538–544.

³⁾ Eller vel rettere ved den nærliggende Gaard Toverud, hvorefter den Fægtning gjerne kaldes, der endte med, at Oberstlieutenant, Grev Axel Mörner med sit Detachement maatte som Fange overgive sig til Nordmændene under Major Veiby.

⁴⁾ Brock havde nogle faa Dage i Aaret 1809 selv opholdt sig i Christiania, som Divisionsadjutant i Generalstaben opsendt til

Sverrigs høiere Adel, kunde drage Nytte af alle de Emis-sairer, som Sverrig og Komplottet holdt i Norge, og Grev Mörner havde selv Leilighed til at foredrage for Christian August som ogsaa at meddele sine Korrespondenter Alt, hvad der gjensidig kunde være at blive enig om. Det maa herved bemærkes, efter Jacob Aalls egen Fortælling, at Mörner aldrig har villet svare paa den Opfordring, han gjorde direkte til ham, og hvortil Aall selv føier, at den maaskee ogsaa var for indiskret¹⁾. Der kan vel heller ikke

Norge for at overbringe en af Frederik VI's Skrivelser til Prinds Christian August (Ræder, Danmarks Krigs- og politiske Historie 1807—1809. Kjøbenhavn. 1847—1852. III, 415, 418.). Med Brocks Ord stemmer for saa vidt Fremstillingen hos Aall, som Grev Axel Mörner, der under sit Fangenskab havde levet muntre Dage i Norge, ogsaa her af ham omtales som et af de vigtigste forberedende Redskaber til Foreningen. Men hos Aall nævnes kun Skien, hvor Aall havde gjort hans Bekjendtskab, som det Sted, hvor Mörner havde levet som Krigsfange. Til Christiania kan han dog mulig senere ogsaa være ført ved den Udveksling af svenske og norske Krigsfanger, der vedtoges i Foraaret 1809, og hvorved det tillodes alle de krigsfangne svenske Officerer, som søgte derom, at vende tilbage til Sverrig mod at give deres Æresord paa, ifald Fjendtlighederne skulde udbryde paany, da atter at indfinde sig i Norge. Førend Afreisen talte Prinds Christian August med de ældre svenske Officerer (Ræder, anf. St. III, 414.).

¹⁾ Aalls Erindringer. II, 79—80. I den nyere Tid er fremkommet en Skrivelse fra Grev Axel Mörner til Sverrigs nye Thronfølger, Carl Johan, om en fortrolig Samtale angaaende Norges Forening med Sverrig, som Mörner den 26de Marts 1811 i Göteborg havde haft med Grev Wedel, og hvori denne, »den eneste Nordmand, som er i Stand til at gjennemdrive denne Forening», nærmere havde anført de Veie, ad hvilke Carl Johan skulde gaae frem for at opnaae det efterstræbte Maal; naar det tilsidst var kommet til det aabenbare Brud med den dansk-norske Regjering, anbefalede Wedel »at operere mod Sjælland, hvis Erobring er let udførlig med engelsk Bistand». I Begyndelsen af denne Skrivelse omtaler Grev Mörner selv, hvorledes han under sit tidligere, langvarige Ophold i Norge ofte havde haft Leilighed til at

feiles meget ved at antage, at just Axel Mörnors Held i Underhandlingen med Christian August mere end noget Andet kunde bidrage til at indgive hans Frænde, en anden Mörner¹⁾, det *étourderie*, uden dertil at have erholdt nogen Fuldmagt, at tilbyde Pontecorvo Sverrigs Krone og komme overeens om alle Betingelser, hvorover Grev Essen kom saaledes i Harnisk, at han til denne Mörner udtalte: «Poike, du borde sitta der hvarken sol eller måne skina». Forresten erkjender jeg, at Christian August var en høit fortjent Mand, en tilbødt Fyrste, ganske usædvanlig uegennyttig, fordringsløs, dygtig som Anfører, elskværdig som Foresat og gavmild næsten til det Overdrevne. Saadan var han kjendt, medens han laa i Fredericia som Chef for det fyenske Regiment, saadan har han været kjendt i østerrigsk Tjeneste, saadan som Øverstbefalende i Norge og saadan som Kronprinds i Sverrig. Aalls Skrift er da ogsaa omstændelig nok i sin Beretning om, hvad der angaaer ham, meddeler, hvor mange Heste han havde, fortæller om hans Tjener osv., medens det om Christian Frederik neppe er fundet værd at berøre, gennem hvilke Farer han kom til Norge, og, efter med usigelig Møie at have grundfæstet dets Held, sønderknust paa Sjæl og Legeme vendte tilbage.

Selv paa Nedreisen var ham, endnu uheldig, Vind og Veir imod. Han gik fra Ladegaardseen i en Baad, ikke som Munch har skrevet, at han «*hemmelig* forlod Landet»²⁾. Dagen til hans Afreise havde længe været bestemt, den

forhandle om Planen med Grev Wedel, som allerede dengang viste ham stor Fortrolighed (Schinkels Minnen. VI, 346–349.).

¹⁾ Friherre Carl Otto Mörner (af Morlanda), dengang Lieutenant ved Uplands Regiment.

²⁾ P. A. Munch, Norges, Sveriges og Danmarks Historie til Skolebrug. Christiania. 1838. S. 485.

Dag nemlig, da han, efter at det overordentlige Storthing var traadt sammen, til dette havde afgivet sin bekjendte Erklæring, den samme Dag, da han om Morgenens havde den Krænkelse at maatte omskrive sin Abdikation for at tilføie en Frasigelse for sin Søn. Flere af hans gamle Venner, ogsaa Statsraaderne, vare tilstede ved hans Afreise og fulgte ham gennem Skoven til Indskibningen paa en Kanonbaad, der førte ham til den Brig, som skulde bringe ham til Danmark¹⁾. At han, sønderknust som han var, skulde drage gennem Christianias Gader, for at indskibe sig ved Bryggen der, var dog for meget forlangt. Efter med den norske Brig Allart at have holdt Søen i nogle Dage maatte Prindsen vende tilbage og løbe ind til Frederiksværn for stormende Modvind, tilmed som man talte om, fordi Skibsmandskabet var skræmmet ved, at naar det kom til Danmark, vilde de der blive gjorte til Krigsfanger²⁾; Lieutenant Lous, der førte Briggen, var vel heller ikke den Mand, paa hvis Autoritet og Kommando over Mandskabet man kunde forlade sig. Ankomne i Frederiksværn Havn forefandt vi den danske Brig Bornholm, kommanderet af Kaptainlieutenant Wolfgang Kaas, som den danske Regjering

¹⁾ Det var om Aftenen den 10de Oktober, at Prindsen fra Sydkysten af Ladegaardsøen gik ombord paa en Marinen tilhørende Lugger, der af en Kanonchalup bugseredes ud til den norske Orlogsbrig Allart, som laa til Ankers ved Jeløen og førtes af Premierlieutenant Søren Lorentz Lous (N. A. Larsen, Fra Aaret 1814. Christiania. 1881. S. 109.).

²⁾ Grunden til Gjæringen antydes paa et andet Sted anderledes. Ved det Mytteri, som nogle Dage efter Christian Frederiks Afreise fra Frederiksværn her udbrod ombord paa Briggen Allart — ligesom paa Briggen Seagull og Skonnerterne Thor og Hother —, forlangte Mandskabet Frihed til at vende hjem, eftersom det ikke kan være til Landets Nytte, at vi ligger kommanderede, da vor Konge er reist af Landet, og Landet er overgivet. (Larsen, Fra Aaret 1814. S. 114.)

efter den Bekymring, jeg under mit Ophold i Kjøbenhavn havde yttret for Hendes Majestæt Dronningen, der dengang forestod Regjeringen, havde foranlediget udrustet paa passende Maade, og som, med Kongeflaget til Prindsens Modtagelse, imidlertid var ankommen¹⁾. Desuden havde den engelske Regjering for det Tilfælde, at Hans Høihed Prinds Christian Frederik behøvede det, befalet en af sine Krydsere i Kattegattet at tage Høistsamme ombord og føre ham ned til Danmark. En engelsk Søofficer, Fører af en saadan Krydser, kom og virkelig ombord til Prindsen og tilbød sig efter det ham overdragne Hverv at tage Prindsen og Følge ombord²⁾, men han troede ikke at maatte forlade det

¹⁾ Den 5te September 1814 havde Frederik VI tiltraadt sin Reise til Kongressen i Wien, hvorfra han først den 1ste Juni 1815 vendte tilbage til Kjøbenhavn. Under denne hans Fraværelse havde Dronning Marie Sophie Frederikke præsideret i Statsraadet som Regentinde, og som saadan rakte hun paa den Tid, hvor Frederik VI ikke længer var sin yngre Frænde god, denne en hjælpsom Haand. Da Brock i den Sendelse, som først omtales i Slutningen af hans Anmærkninger, under sit korte Ophold i Kjøbenhavn i Begyndelsen af September for den medfølgende Dronning havde skildret Prindsens Stilling, meldte hun med venligt Sind denne, at en dansk Orlogsbrig skulde blive sendt op for at hente ham. Prindsen takkede i sit Svar, men tilføjede dog: „Jeg bruger ikke Briggen, som Deres Majestæt vilde sende mig, men jeg gaaer midt i Oktober paa en norsk Baad til Helsingør. (Sørensen, Kampen om Norge. Kjøbenhavn. 1871. II, 348.). Ikke destomindre befalede Dronning-Regentinden, at Briggen Bornholms Afgang skulde fremskyndes saa meget som muligt, og den 14de Oktober, den samme Dag, da Briggen Allart var kommen tilbage til Frederiksværn, kunde den her lade anmelde, at den var i Nærheden. Den 17de Oktober kom Briggen ind i Havnen, og den 22de gik Prinds Christian fra Allart ombord paa Bornholm.

²⁾ Den omtalte Søofficer var den engelske Kaptajn W. R. Jackson, Chef for Korvetten Briseis, der var stationeret ved Valø. Han omtales som Christian Frederik personlig hengiven; kan man tree, hvad Bjørnstjerna beretter i en Skrivelse til Grev Essen af 25de September 1814 (Bidrag til Norges og Sveriges Historie

danske Skib, som var sendt ham, takkede Officeren og fortsatte Reisen paa Bornholm¹⁾. Vinden var imidlertid igjen bleven contrair, men svag, og ved at passere Læsse Grunde grundstødte Briggen, endskjønt baade Skibets Fører

1812—1816, udgivne af Yngvar Nielsen. Christiania. 1869. S. 71.), skal han endog ved en Middag i Christianssand have udbragt en Skaal for Kong Christians snarlige Gjenindsættelse og Norges Uafhængighed.

- ¹⁾ Naar Prinds Christian lige over for de Sendebud, der skulde fremskynde hans Afseiling fra Frederiksværn, forklarede sit Ophold her af Modvind, er dette ofte blevet betragtet som et Paa-skud. Det kan imidlertid i den Henseende først bemærkes, at det ikke er nøiagtigt, naar Briggen Bornholms Afseiling paa mange Steder — til Exempel i Langes nyere Udgave af Aalls Erindringer (S. 530.), i Fayes Skildring af Norge i 1814. (S. 182.), i Ludvig Kr. Daas Bemærkninger om Begivenhederne i Norge i Aaret 1814 (anførte Sted S. 239.) eller i Sørensens Skildring af Kampen om Norge. (II, 354.) — først hensættes til den 28de Oktober, thi den fandt allerede Sted om Formiddagen den 26de. Og i Forbindelse dermed kan især bemærkes, at Kaptainlieutenant Kaas i en Rapport til det danske Admiralitetskollegium, dateret Briggen Bornholm til Ankers paa Aarhus Rhed den 7de November 1814., anfører, at den samme Modvind, som havde ført Allart tilbage til Frederiksværn, vedblev og gjorde det umuligt at forlade denne Havn førend den 26de, da Vinden gik om til Ost Nord Ost med Mærseils-Kuling. I fuldkommen Overensstemmelse hermed hedder det nu ogsaa i en Rapport til det norske Statsraad af 26de Oktober fra Chefen for den norske Flotille i Frederiksværn, Kaptain Søren Adolph Bille: Hans Majestæt Kong Christian Frederik afseilede idag Formiddag Kl. 11 fra Frederiksværn med den danske Orlogsbrig Bornholm. Vinden var Ost og Ost Nord Ost, stiv Mærseils-Kuling med meget svært Hav af flere Dages foregaaende Storm af sydlig Vind. I den lange Tid, han har ligget her for Modvind med daglig Storm af Syd og Sydost og styrtende Regnbyger, har han lidt særdeles meget, dog var han idag paa Dækket under Letningen. Samtlige herværende Søofficerer vare ombord og komplimenterede ham; hans sidste Ord til os var Udtryk af de varmeste Ønsker for gamle Norge. (Larsen, Fra Aaret 1814. S. 110—111.).

og Kaptain Holsten, som var i Prindsens Følge¹⁾, begge vare sysselsatte med at observere Landkjendingerne, og Havet var roligt. Man strøg Seil og Rær, skød Nødskud fra begge Sider af Skibet, og Læssøboerne kom i Mængde med deres Baade til Assistance. Men mere bleve vi hjulpe ved et hollandsk Skib, der fulgte tæt i vort Kjølvand og, da Briggen kom paa Grund, var lige bag ved samme. Der blev derfor udsat en Chaluppe, som med bevæbnede Folk tvang den hollandske Skipper til at kaste Anker, og med et paa dette Skib fastgjort Toug halede Briggen sig bag ud fra Grunden og kom saaledes ud af sin farlige Stilling. Vind og Veir forbleve endnu nogen Tid rolige, og den 28de Oktober blev Hendes Majestæt Dronningens Fødselsdag feiret med en Prædiken, der blev holdt ombord af Præsten Strøm, nu Provst i Kregome i Sjælland. Han var medfulgt paa Nedreisen ligesom Grev Holstein-Holsteinborg, der havde tilført Norge Provisioner fra sit eget Gods, og Grev Vargas Bedemar; desuden vare i Prindsens Suite Sø-Kaptain Holsten, Lektor Adler og jeg²⁾. Etatsraad Holten var i

¹⁾ Kaptain i Søetaten Frederik Christian Holsten. Han var efter Freden i Jönköping i ung Alder bleven ansat som Generalkonsul i Göteborg, men tog efter Prinds Christians Optraeden som Regent i Norge Afsked fra dansk Tjeneste for at tjene under ham, hos hvem han fungerede som et Slags General-Adjutant for den norske Marine. Om ham skriver Engeström: •Holsten är född Dansk, men har norsk Moder. Det är en flink Gosse. (Yngvar Nielsen, Bidrag til Norges og Sveriges Historie 1812–1816. S. 101.). Efter med Prinds Christian i Slutningen af Aaret 1814 at have forladt Norge gik han i Aaret 1815 til Afrika, hvor hans Broder var bleven Konsul i Algier, og døde i Tunis den 30te Oktober 1816.

²⁾ Ifølge Kaptainlieutenant Kaas's Rapport til Admiralitetskollegiet (i Marineministeriets Arkiv) kom Prinds Christian den 22de ombord i Bornholm •med Suite af 12 Personer. Af de af Brock nævnte var Grev Holstein, der med stor Deeltagelse havde

Forveien reist ned til Danmark, og Hofmarskalk Kaas og Lieutenant Schwarz blevne tilbage i Norge¹⁾. Det rolige Vejrlig forsvandt snart efter, afløst af stærk Storm fra Syd, just som vi vare paa det farlige Sted mellem Trindelen og Jylland. Denne Storm afred vi under to Ankere; den vedvarede et Par Dage og var saa stærk, at man frygtede, Ankertougene skulde skamfiles; vi bleve ved Natten betydede ikke at afklædes, saa betænkelig fandt Skibschefen vor Stilling. Efter at Stormen dog havde afladt noget, og da Vinden ikke tillod os at fortsætte Koursen til Kjøbenhavn, blev det besluttet at løbe ind til Aarhus, men paa Grund af den høie Søgang var det ikke uden Besværlighed,

fulgt Begivenhederne i Norge og i Foraaret til Overveielse der opsendt sit Udkast til en Konstitution, i Oktober Maaned, tilskyndet af sin Hengivenhed for Prinds Christian, med en lille Jagt seilet op til Norge, hvor han endnu traf Prindsen under dennes tvungne Ophold i Havnen ved Frederiksværn (I. A. L. Holm, Frederik Adolph, Greve af Holstein. Kjøbenhavn. 1844. S. 91.). Præsten Christian Ludvig Strøm, der i Provst Schmidts Dagbogsoptegnelser under det overordentlige Storthing omtales som »paa en Maade rømmet hid fra Danmark« (Provst Fredrik Schmidts Dagbøger. Udgivne i Uddrag ved N. Hancke. Kjøbenhavn. 1868. S. 206.), og der nu holdt Prædikenen paa Skibet, havde været ansat som Feltpræst og Feltprovst ved det danske Armeekorps i Holsteen (Kjerulf, Calender over samtlige ved den danske og norske Armee ansatte Officerer. Nr. VI. Kjøbenhavn. 1813. S. 235.). Grev Vargas Bedemar, der i Danmark fik en Ansættelse som Inspektør ved Prinds Christians mineralogiske Museum, havde allerede førend Prindsens Ankomst til Norge havt Understøttelse af Regjeringen til at bereise Landet som Mineralog.

¹⁾ Etatsraad Carl Hendrik Holten var allerede i Aaret 1810 med Prindsen af Hessen kommen til Norge som Sekretair ved Vicesatholderskabet; da Prinds Christian tre Aar senere overtog Statholderskabet, forblev han i samme Egenskab hos denne. Conrad Frederik Clauson-Kaas, der havde været Staldmester ved Prinds Christians Hofstat i Danmark, og Lieutenant Frederik Schwarz, der havde været Adjutant ved Prinds Christian Frederiks Regiment, havde fulgt ham til Norge.

at vi kunde komme fra Skibet i Land¹⁾. Prindsens Modtagelse der, at jeg blev sendt til Wien i Prindsens Ærinde, og at han derefter afgik til Kjøbenhavn, er bekjendt.

Ogsaa Prindsens Overreise til Norge havde ikke været uden Besvær. Da han i Slutningen af April 1813 havde af Kong Frederik VI modtaget Ordre til som Statholder og høistkommanderende General at afgaae til Norge, blev for at skjule denne Bestemmelse ved Parolen befalet, at Prindsen skulde overtage Kommandoen over Tropperne i Holsteen, og for at Ingen skulde faae Kundskab om den sande Bestemmelse, blev aftalt, at alle Foranstaltninger til den Ende skulde skee mundtlig mellem Prindsen, Generalmajor Bülow og Kongen. Foruden mig havde Prindsen bestemt Adjutanterne Hirschnach²⁾ og Schwarz til at følge med sig, om Kaas var der fra Begyndelsen ingen Tale. Vore Heste maatte endog for et Syns Skyld begive sig paa Reisen og kom virkelig til Kolding, inden Førerne fik Kontra-Ordre. Morgenen den 11te Mai afgik Prindsen selv med Hirschnach og mig fra Kjøbenhavn. Den 12te om Morgenen naaede vi til Nyborg, hvor Feltjægeren Romeling just var ankommen, efter at være fulgt med Grev Joachim Bernstorff paa dennes Sendelse til London for at underhandle om Fred, nu af Grev Bernstorff, der var ankommen til Holsteen, skikket forud

¹⁾ I sin Rapport til Admiralitetskollegiet siger Kaptainlieutenant Kaas om Ankomsten paa Aarhuus Rhed den 4de November, at den svære Sø gjorde det umuligt at føre Prindsen i Land med noget af Briggens Fartøier, men at han kom fra Borde ved Hjælp af en stor Seilbaad, der blev udsendt fra Land. Fra Aarhuus seilede han nogle Dage efter ombord paa Bornholm til Sjælland, hvor han steg i Land ved Helsingør, og den 13de November befandt han sig atter i sit Palais i Kjøbenhavn.

²⁾ Adolph Sigfred Hirschnach, Stabskaptain ved Prinds Christian Frederiks Regiment, der her nævnes som en af Prindsens Ledsagere, døde allerede i Aaret 1813 i Norge.

til Kjøbenhavn med den Besked, at ingen Fred var at erholde¹⁾. Prindsen benyttede Leiligheden til med ham at sende en lang Skrivelse om denne Sag; jeg, som let vidste, hvor stor Priis, endog angiven til 10,000 Rdlr., en af mine handlende Bekjendte, Mægler Hvidt, vilde give for at erholde sikker Efterretning om Udfaldet af Bernstorffs Sendelse, skrev dog blot et Par familiale Linier til min Kone uden at berøre denne Sag. Men Rømeling blev ved sin Ankomst til Kjøbenhavn strax indespærret, saa at han ingen Underretning kunde give; de mere betroede Bülow og Haffner skal have benyttet deres Kundskab til fordeelagtige Handelsafslutninger paa Børsen. Saasnart Rømeling var expederet, begav Prindsen sig paa Reisen over Faaborg til Als, hvor han af den nu afdøde Hertug blev modtagen ved Fyenshav. Paa Augustenborg forblev Prindsen nogle Dage, men holdt sin sande Bestemmelse saa skjult, at Hertugen selv medgav mig et Brev, jeg erindrer ikke mere til hvilken Prindsesse i Holsteen, og først ved den sidste Embarkering fra Als bad han om Brevet tilbage, da han nu vidste, hvor lidet jeg var i Stand til at besørge det, men var generøs nok til at holde mig undskyldt for saaledes uden Bemærkning at have modtaget Brevet, som jeg havde hos mig for ved første Leilighed, enten endnu paa Als eller i Gravensteen, at sende det tilbage. Vi reiste derpaa over Gravensteen til Apenrade Slot, som var beboet af Amtmand Stemann²⁾. Det var Midnat, da vi ankom,

¹⁾ Grev Joachim Bernstorffs frugtesløse Sendelse til England og Tilbagereise til Holsteen — hvor han fra Glückstadt havde sendt den ovennævnte Stafet til Kjøbenhavn — findes nærmere omtalt i Johan Georg Rists Lebenserinnerungen. Herausgegeben von G. Poel. Gotha. 1880. II, 206, 217.

²⁾ Kammerherre Otto Johan v. Stemann, Amtmand over Aabenraa og Løgom Kloster Amter. Den tæt ved Byen Aabenraa liggende

og i Stedet for, som vi ventede, at finde Familien i dyb Søvn, fandt jeg, som var bleven sendt forud, da vi vare i Nærheden af Slottet, den hele Bygning festlig oplyst og blev modtagen af Kammerherreinde Stemann, født Kaas, med det Spørgsmaal: «Hvor er Prindsen?» «Hvilken Prinds?» spurgte jeg. «Ih, Prinds Christian; Staldmester Kaas er kommen og har fortalt os, at Prindsen kan ventes hvert Øieblik.» «Det var uventet og uforsigtigt», svarede jeg; «ja vel kommer Prindsen, han er tæt herved, men Reisen skulde være incognito.» Vi nøde imidlertid det ventende Maaltid og gik til Sengs. Om Morgenens tidlig lode vi os af Amtmand Stemann give Reisepasser, Prindsen som Baron Rantzau, jeg som Landmaaler Bruun, Hirschnach som Musiker og vor medbragte Domestik, Jægeren Taagerup som Tobiasen; disse Passer findes blandt mine Papirer med vor egenhændige Underskrift¹⁾. Reisen gik derpaa over Haderslev, Kolding, Veile og, for at undgaae Horsens²⁾, over Heden til Viborg. Af Frygt for at røbe Noget havde jeg i Kjøbenhavn ikke spurgt Nogen til Raads om Reiserouten, men købte paa Børsen et Reisekort, hvorefter jeg troede fra Viborg over Sallingsund at kunne naae Hjørring, hvor vi skulde forefinde Lieutenant Falsen, der havde erholdt den fornødne Ordre til at besørge Overfarten til Norge³⁾. I Viborg havde vi nogen Uleilighed med den derværende Kommandant, Kaptain Buch, der vilde foretage

Amtmandsbolig er det lille Slot Brundlund, som Dronning Margareta i Aaret 1411 byggede i Stedet for Aabenraahuus.

¹⁾ Brocks efterladte Papirer ere nu for største Deel forkomne.

²⁾ Hvor Prinds Christians fraskilte Gemalinde, Prindsesse Charlotte Frederikke, dengang havde sit Opholdssted.

³⁾ Den daværende Premierlieutenant — senere Kontreadmiral — Jørgen Conrad Falsen var dengang Chef for den ved den jyske Kyst stationerede Flotille.

en nærmere Undersøgelse af de Reisende, men som jeg klarede ved at omgaaes Kaptainen, som da syntes at gjenkjende mig og nu i Stedet for at hindre paa det ivrigste søgte at befordre vor Reise. Dog kunde vi med den medbragte store Reisevogn ikke komme over Sallingsund, men maatte gaae over Hobro til Aalborg, hvor vi ankom ved Middagstid og ved Overfarten til Sundby formedelst den paa Vognen malede forgyldte Krone og de lige saa stadselige Navnetræk paa Kufferterne vistnok røbede noget af Hemmeligheden; det er blevet fortalt, at vort Signalement — Prindsens, Hirschnachs, mit og Taagerups — var ankommet til Gothenborg, hvorfra det end maatte være kommet. I Hjerring, hvor Falsen modtog os, bleve vi ikke, men toge strax til Fladstrand.

Natten derpaa, Natten til den 20de Mai, gik Prindsen med mig ombord i den af Falsen bestilte Seilbaad, hvori foruden Falsen og hans Tjener blot vare de fornødne Baadsfolk, Prindsen, Falsen og jeg klædte i Matrosklæder. Hirschnach og Taagerup saavelsom Schwarz og Kaas, der kom efter, gik senere ud med daværende Maanedslieutenant, nu Etatsraad Tetens¹⁾ og ankom efter en meget farefuld Seilads først nogle Dage efter til Frederiksværn og derfra til Christiania. Ogsaa vi, som gik med Falsen, havde længe Modvind og Uveir at kæmpe mod og saae os saaledes nødsagede til noget forbi Gothenborg at søge Ly binneskjærs. Der traf vi paa et Par svenske Fiskere, som vi i hvert Fald, hvis fornødent var, troede os i Stand til at tage det op med. Vi udgave os for at være komne fra

¹⁾ Maanedslieutenant Franciscus Maro Tetens blev i Efteraaret 1813 Secondlieutenant i Søetaten, gjorde, afgaaet fra denne, Tjeneste som Krydstoldinspektør og blev siden ansat som Over-Toldinspektør for Nørrejylland.

Göthenborg og nu at ville vende tilbage til Norge, til hvilken Ende vi, om de betjente os godt, vilde betale dem rigelig. De gik ind paa Forslaget, men da Mørket faldt paa, forlangte de at afvente Lysningen i en dem bekjendt Ankerplads, Arsklova, hvor vi hver især paa Baaden toge nogen Forfriskning til os¹⁾. Fiskerne tilbød os kogt Fisk i en Tine²⁾, hvori de alle havde raget med Fingrene, og som derfor ikke blev modtaget; derimod gave vi dem en Lammekølle, Smør, Ost og Brændeviin, som de lode sig smage godt. De indlode sig i venskabelig Samtale med os, ønskende Fred med Danmark og Norge, som vi ikke vare sparsomme med at love, hvorved de dog gjorde den Bemærkning, at »Herrarne der (Prindsen og jeg) tyckas icke vara mycket sjövande«; de havde nemlig seet os liggende luunt i Baaden med en Presenning over os. Men hvorom Alting er, de bragte os lykkelig til Hvaløerne³⁾, hvor vi ankom den 21de om Morgenen mellem Klokken 4 og 5. Der afskiedede vi strax vort svenske Følgeskab og efter Prindsens Ordre med betydelige Drikkepenge, jeg troer 1000 Rigsdaler Sedler, hvorhos jeg klappede en af dem paa Skulderen med Tilføiende, at de nu kunde hilse dem i Göthenborg, at de lykkelig havde bragt den danske Kronprinds til Norge. »Nej, ta' mig tusan djefflar, det skall vi akta oss före«, lød Svaret.

¹⁾ Paa et svensk Søkort (Special öfver Bohus Kusten. Stockholm. 1863.) findes den lille Ø *Arsklöfva*, omtrent halvanden Mil Syd for Strömstad, ret Øst for Sydenden af Kusterskjærene. Der findes et Løb mellem denne lille Ø og Fastlandet, der paa Kortet er betegnet med en Seillinie og synes at frembyde en god Ankerplads for mindre Fartøier.

²⁾ *Tina* er et norsk Ord for .en Æske af Træ med Hank paa Laaget, indrettet til at bæres i Haanden. Ivar Aasen, Ordbog over det norske Folkesprog. Kristiania. 1858. S. 520.

³⁾ De nøgne, gjerne af Sofugle omflagrede Klippeøer, der ligge i en Klynge udenfor Christianiafjorden.

Fra Vagten paa Landingsstedet sendte vi Bud til Admiral Lütken, at Reisende fra Danmark af Betydenhed vare ankomne¹⁾. Admiralens Adjutant, Kaptain Suenson, kom derpaa ned, og med største Forundring saa Vagtmandskabet, hvilke Komplimenter deres Kaptain gjorde for den høieste af Matroserne, og at han faldt mig om Halsen. Vi gik derpaa op til Admiralen, Prindsen ind i hans Sengekammer, og man kan forestille sig begges Glæde. Der blev strax givet Ordre til Divisionerne at samle sig i den rummelige Bai mellem Hvalerne og Landet, divisionsviis og med Mellemrum mellem begge Linierne; Uniform havde vi imidlertid faaet anlagt, og Prindsen tog derpaa i Admirals-Sluppen ned ad Linien, modtog den kongelige Salut og lod oplæse den kongelige Ordre, hvorefter han overtog Kommandoen til Lands og Vands. Vi fortsatte derpaa Farten til Frederiksstad, hvor vi ankom til Middagstid. Efter Bordet expederede Prindsen Lieutenant Grimstad til Danmark for at melde hans Ankomst²⁾, og ligeledes bleve Kourerer afsendte til Christiania i samme Øiemed. Morgen den 22de tog jeg med Prindsen fra Frederiksstad til Christiania, og allerede lidt udenfor Moss mødte vi Stiftamtmand Thygeson og, alt som vi nærmede os Christiania, flere af de høiere Embedsmænd, saasom General Haxthausen, Etatsraad Holten og Flere. Paa Egeberg mødte Prinds Frederik af Hessen til Hest og havde ladet medbringe Heste for Prindsen og mig; Tjenerskab havde Prinds Christian Frederik aldeles ikke, Falsens Tjener Gustav opvartede os alle. Samme Dags Eftermiddag holdt Prindsen sit Indtog i Christiania, hvor Garnisonen var opstillet *en haie*, og

¹⁾ Kontreadmiral Otto Lütken var Chef for Norges Søforsvar. Hans Flagkaptain var Kaptain Jean Jacques Isack Suenson.

²⁾ Vistnok Maanedslieutenant N. C. Grimstad.

den sædvanlige Opvartning af Autoriteterne fandt Sted. Søndag Morgen bivaanede han Gudstjenesten i Slotskirken, hvorom Slotspræst Pavels om Aftenen forud var underrettet, og hvortil han med sædvanlig Veltalenhed havde afpasset sin Prædiken; efter den fortræffelige Oplæsning af Prindsens Ansættelses-Ordre og Proklamation gjorde han en gribende Bøn for Kongen og Landet.

Den Forekommenhed og Velvillie, hvormed den hidtilværende Statholder Prinds Frederik af Hessen modtog Prindsen og med oprigtige Bestræbelser søgte at sætte ham ind i hans nye Stilling, lader sig ikke beskrive. Der skal maaskee i Historien ikke findes andet Exempel paa, hvorledes den høieste Embedsmand, der mod sin Villie skal aftræde sin Post til en Anden, med saa megen Omhu søger at vinde Folket for dets nye Foresatte, som her den hjertensgode Prinds Frederik af Hessen. Den saakaldte Prindsebolig i Byen havde han aldeles indrømmet Prinds Christian Frederik og indskrænkede sig til Boligen paa Ladegaardsøen. Her feirede han to Dage senere sin Fødselsdag den 24de Mai og begav sig faa Dage derefter til Danmark, ledsaget til Sæteren paa Egeberg af en utallig Mængde af Christianias Beboere, som her toge Afsked med Prindsen, der blev fulgt af Major Gössel¹⁾ og ført over Søen af Maanedslieutenant Tetens, som imidlertid var ankommen fra Fladstrand. Prinds Christian Frederik begav sig derefter paa Reise for, ledsaget af Oberst Sejersted, at rekognoscere Grændsen mod Sverrig og blev derved indviet i den Plan, Sejersted allerede havde udkastet til Norges Forsvar fra denne Side i paakommende Tilfælde, hvilken Plan med sin bestandige Retireren af de fremskudte Af-

¹⁾ Major, Over-Kvarttermester Friderich Ludwig Christoph v. Gössel.

delinger og successive Samlinger havde været saa fordeelagtig i den foregaaende Krig med Sverrig, hvor Landmagten under Armfeldt stedse havde angrebet i mindre Afdelinger, men Planen passede ikke for det mere samlede og stærkere Angreb af de Svenske, som siden paafulgte. I Fortsættelse af denne Inspektionsreise besaa Prindsen en stor Deel af Landet, inspicerede Fæstningerne og Tropperne og modtog allevegne de meest smigrende Bevidnelser af Folkets Glæde over hans Ankomst. Paa denne Reise, der strakte sig til Christianssand, ledsagede jeg ham stedse.

Fra den 3die September, da Krigen med Sverrig aabenbart var erklæret fra Danmarks Side, udfoldede Prinds Christian Frederik særdeles megen Virksomhed, som Aall ikke synes at ville paaskjønne. Af det saakaldte Vaabmandskab (Forstærkning), omtrent 7,000 Mand, som ingensteds var inddeelt eller kommanderet, bleve alle Kompagnier i Armeen forstærkede fra 150 til 200 Mand, og dette Mandskab øvet i Vaaben. I Betragtning af den Kjendsgjerning, at de fleste Nordmænd ere vant til at løbe paa Ski, bleve foruden Skiløberkorpset flere af Armeens Afdelinger heri øvede, og Fordelen af denne Færdighed har været saa meget fremhævet, at man troede det umuligt, at svenske Tropper, saa længe de ikke ogsaa forstode det, vilde kunne holde sig nogen Vinter over i Norge, thi ved Hjælp af Skierne kommer man frem allevegne og kan samle Tropper til Overfald af de indesluttede Dale, hvor saadant mindst ventes. Imidlertid rykkede Vinteren nærmere, og de Svenskes og Allieredes Forsæt at ville give Norge til Sverrig blev mere og mere kundbart i Norge. Dog langt fra at forurolige den store Masse af Folket vandt den Beslutning stedse mere Fasthed indtil det Yderste at ville forsvare sig imod en saa uhørt Vold fra de store Magters Side og

Trædskhed fra de Svenskes. Dog toge de rolige, spekulerende Hoveder som Aall og Flere ikke nogen Deel i denne patriotiske Varme eller havde nogen særdeles Tillid til Frugten heraf; der var vel ogsaa dem, som utilfredse med den liden Agtpaagivenhed, dem var skjænket fra dansk Side, ventede sig mere Anseelse og Indflydelse under Norges Forening med Sverrig.

Henimod Julen ankom de ulykkeligste Rygter fra Danmark. Hertugdømmerne vare oversvømmede af de Svenske, medens Armeens største Deel var paa Sjælland, og den kom først lige i Slutningen af Aaret til Fyen; den ubetydelige Force, som stod paa Halvøen, en sammensat Styrke af omtrent 1,000 Mand under Major Bruun, var alene sat der til at forhindre Fjendens Fremtrængen¹⁾. Hvad Udfald saadan Foranstaltning vilde faae, var let at indsee, samt at Danmark vilde komme til at give efter for de gjorte Fordringer, Norges Afstaaelse.

For dette Fald og under den Stemning, som var aldeles fremherskende i Norge, var det, at jeg den 26de December 1813 blev afsendt med Forslag fra Prinds Christian Frederik til Kong Frederik VI, affattede deels i Chiffre, for i paakommende Tilfælde at kunne gaae deres Skjæbne i Møde, deels ganske *en clair* med Prindsens egenhændige Paa-tegning, at for Overbringeren, der havde Prindsens Tillid og, som han troede, tillige Kongens, kunde Hans Majestæt give sig tilkjende med, hvad han ifølge Forslaget troede at maatte meddele²⁾. Jeg blev imidlertid ved Modvind opholdt

¹⁾ Major Johan Jacob Bruun befalede den af nogle faa lette Tropper sammensatte, mod Streiftog stillede Kordonlinie ved Kongeaaen (C. T. Sørensen. Kampen om Norge. II, 80, 100.).

²⁾ Om Indholdet af Prinds Christians egenhændige og chiffrede

i Frederiksværn indtil den 2den Januar 1814, da jeg gik ud med en Baad, uheldigviis forsynet med Førere, der vare uenige mellem sig om, hvad der skulde foretages, da Vanskelighed indtraf. Ved Afgangen fra Frederiksværn erholdt jeg dog den glædelige Efterretning, at flere Skibe med mange tusinde Tønder Korn vare ankomne til norske Havne¹⁾; for mig var derimod Vinden saa ugunstig, at vi kun turde haabe at naae Christianssand for at have en kortere Overfart. Men aldrig saasnart vare vi komne i rum Sø, før der blæste en saadan Storm op, at vi maatte lente Farten for ikke i Mørkningen at komme den jyske Kyst for nær. Nu havde jeg om Morgen den forunderlige Tilfælde, at Tre af Besætningen, som alle troede at have Stemme, paastode, den Ene, at det var Jyllands Kyst, vi saae, den Anden, at det var den svenske Kyst og Varberg Fyr, den Tredie, at det var Christianssand. Søsyg, som jeg var, havde jeg, da Mørket indtraf, lagt mig under det ringe Dæk af den Sællingske Lodsbaad og blev meget ubehagelig vækket af min Tjener med Fortælling om, hvorledes Meningerne vare paa Dækket. Ved at forhøre mig om disse udlod jeg mig harmfuldt over det gjorte Bestik og forlangte Kort og Kompas. Kortet fik jeg, men Kompasset var i

Skrivelser af 26de December 1813 kan nu henvises til Sørensen, Kampen om Norge. II, 88—97.

- ¹⁾ Nytaarsaften vare omtrent 50 Skibe fra Fladstrand, alle ladede med Korn og konvoierede af Kaptainlieutenant Antonius Krieger med Briggerne Lolland og Seagull, lykkelig naaede ind i Christianiafjorden. Af en Samling egenhændige Breve fra Prinds Christian til Konrad Falsen (velvillig meddeelte af Kammerherre, Amtmand C. Benzon) lyder et fra Christiania den 7de Januar 1814, yderst kortfattet, saaledes: •De vil allerede, kjære Falsen, være underrettet om, at Konvoien under Kaptain Krieger er fuldkomment heldig ankommen hertil, men jeg undlader dog ikke at tilkjendegive Dem denne glade Efterretning, der er af saa megen Vigtighed for Norge.•

Stykker. Den Forlegenhed blev dog snart afhjulpen, thi Solen stod klar for mig mellem Kl. 8 og 9, og jeg kunde altsaa med Vished slutte mig til, hvor Nordost var. Vanskeligere var det med Landtoningen, Varberg havde jeg aldrig seet, og Den, som paastod, at denne By laa for os, havde selv været der og ønskede lige saa lidet som jeg nu at komme derhen igjen. Fra det Kjendskab, jeg som Landmaaler havde til Fortoningerne paa Landet, sluttede jeg mig til, at det var Sand- og ikke Steenfortoninger, og ved Solens Standpunkt i Landskabet foran mig paatog jeg mig, skjønt de allerede havde vendt Baaden mod den formeentlige Christianssands-Kyst, som de antog i den Retning, at befale den vendt og at styre mod det Land, vi saae. Efter nogle Minutters Seilads forsvandt Fortoningen, og Jyllands Kyst med Skagens Fyrtaarn laa klart for os. Men nu var Skagens Rev mig ubekjendt, og efter 3—4 Timers Seilads førte Mandskabet mig til Gammel-Skagen. Her hørte jeg, at Kysten om Natten havde været alarmeret formedelst sig nærmende fjendtlige Krydsere, og at Stormen havde været overmaade stærk. Efter at have overvundet de sædvanlige Vanskeligheder ved at komme igjennem Brændingen fortsatte jeg min Vei gennem Jylland til Hindsgavl, hvor jeg ankom Natten til den 5te Januar. Ved Snoghei forefandt jeg en svensk Officeer, kommanderet did for at paasee, at Tropperne ikke efter den indgangne Vaabenstilstand skulde fra Fyen gaae over til Jylland¹⁾. Kong Frederik VI

¹⁾ Da den efter Træfningen ved Sehested mellem Kronprindsen af Sverrig og Prinds Frederik af Hessen den 15de December 1813 afsluttede Vaabenstilstand, hvorefter alle Fjendtligheder skulde ophøre til den 31te Midnat, ved den nye Konvention af den 25de December var bleven forlænget til den 5te Januar 1814 Midnat, havde Carl Johan faaet den Bestemmelse tilføiet, at under Forlængelsen maatte ingen Tropper, Kanoner eller Ammunition fra

var Dagen i Forveien ankommen til Hindsgavl, og en Deel af Tropperne i Sjælland kantonnerede nu i Fyen. Hvad jeg iagttog af ildevarslende Ting paa Hindsgavl, hører ikke herhid. Natten tilbragte jeg i Adjutanternes Værelse, hvilende paa min Kappe med min Vadsæk under Hovedet. Klokken 5 stededes jeg til Audients hos Kongen, som jeg fandt nedstemt og meget plaget af sin sædvanlige Hoste. Omendskjønt kun i civil Paaklædning erholdt jeg Plads i Hovedkvarteret, og den sidste Besked paa mit Ærinde, jeg der fik af Kongen, var, «at nu havde han givet Kronprindsen det Altsammen, nu fik han at see, hvad han kunde gjøre med det». Jeg forstod ikke denne Yttring, førend jeg siden erfarede, at de Allieredes første Fordring kun var Nordlandene og Thronbhjems Stift, men at senere udvidedes Fordringen. General Bülow gik med Varsomhed ind paa, hvad jeg foreslog, men Rosenkrantz¹⁾ slet ikke.

Da Freden den 14de Januar 1814 definitiv afsluttedes, betydede man mig, at jeg kunde reise til Kjøbenhavn, hvor jeg skulde modtage nærmere Ordre. Jeg reiste i Selskab med Falsen. Jeg havde en meget vanskelig Overfart, drev i Isen fra Halskov til Hou og naaede kun med stort Besvær til Sprogø, hvorfra jeg efter 3 Nætters og 4 Dages Ophold omsider slap over. Oberstlieutenant Römer, som strax efter

Fyen transporteres over til Nørrejylland eller Slesvig. Til at vaage herover skulde en svensk Kommissair stationeres ved Snoghøi, ved Aarøund og lige over for Sønderborg paa Als.

¹⁾ Da Kongen den 3die Januar 1814 var reist fra Kjøbenhavn til Hindsgavl, var han foruden af sin Adjutantstab under Generalmajor Frants Christopher Bülow og Kvarttermesterstaben under Generalmajor Johan Wolfgang Haffner bleven ledsaget af Statsminister og Chef for det udenlandske Departement Niels Rosenkrantz.

min Afreise var beordret direkte til Norge¹⁾, var sluppen lykkeligere over og havde saa meget Held paa sin hele Reise, at da jeg den 29de Januar — efter en i Kjøbenhavn modtagen egenhændig allernaadigst Skrivelse, som jeg var befalet at aflevere til Hendes Majestæt Dronningen og virkelig afleverede²⁾ — afreiste over Sundet, mødte jeg der Rømer tilbagekommende fra Christiania. Jeg fortsatte Reisen gennem Sverrig, men da jeg ankom til Christiania, var Prindsen allerede afreist til Throndhjem, hvorhen jeg strax begav mig, og hvor jeg traf ham. Han var til Taffels hos General Krogh³⁾. Da jeg blev anmeldt, udbød Prindsen: »Har jeg ikke altid sagt det, jeg stolede paa Brocks Lykke.« Jeg blev indladt, blev vel modtagen og fik Plads ved Taffelet. Men Rygtet om mit Uheld paa Beltet var saaledes udbredt i Norge, at jeg allevegne blev modtagen som Gjenganger, og endog paa Faaberg fandt jeg min Familie i Sørgeklæder. Ved Taffelet kunde jeg naturligviis kun udbrede mig over almindelige Gjenstande, og først efter Taffelet kunde jeg give Prindsen fuldstændig Beretning om

¹⁾ Oberstlieutenant, General-Adjutant-Lieutenant Carl Ludvig Vilhelm Rømer.

²⁾ Brock har ved sit givne Ord stedse anseet sig for forpligtet til Taushed i Henseende til denne Skrivelse. Det var upaatvivlelig om dette i Kjøbenhavn modtagne, egenhændige Brev fra den i Fyen endnu tilbageholdte Kong Frederik VI, som Brock efter Læsningen havde at aflevere til Dronning Marie Sophie Frederikke, og i hvis Haand han ogsaa overgav det, at han i Aaret 1845 har yttret sig: »Jeg har heller aldrig betroet det til nogen Anden, og jeg tager dets Indhold med mig i Graven. Over 31 Aar ere siden henrundne, men endnu idag skulde jeg diktere det aldeles ordret, hvis jeg ei var bunden ved min Ed.« Ordene ere saaledes gjengivne af F. Barfod (Fædrelandet 1854. Nr. 50.).

³⁾ General Georg Frederik Krogh, Ridder af Elephanten, Storkors af Dannebrog.

min Sendelse. At Prindsen i Throndhjem vilde lade sig udraabe til Konge, som P. A. Munch anfører¹⁾, har jeg paa et andet Sted, nemlig i «Aalborg Stiftstidende», paa det bestemteste modsagt, og jeg havde Grund dertil, thi i saa Fald maatte dog Armeen være sat ind i den Hemmelighed, og da jeg paa den Tid forestod Kommando-Kontoiret, kunde jeg ikke være uvidende derom.

Efter et Par Dages Ophold reiste Prindsen tilbage fra Throndhjem for efter Aftale at møde paa Eidsvold med Notabiliteterne fra Christiania. Aftenen den 13de Februar ankom han til Eidsvold, og paa en Promenade om Morgen den 16de, hvor jeg ledsagede ham, udlod han sig for første Gang i Samtale med mig om sit Forsæt at gjøre Ende paa dette Interregnum ved at lade sig udraabe til Konge, dog vilde han først overlægge dette med de Mænd, han havde indkaldt. Jeg tillod mig da at gjøre ham opmærksom paa, hvilke Følger dette vilde kunne drage efter sig formedelst den Modsigelse og Indsigelse, som vilde kunne ventes. Hertil svarede Prindsen med sin sædvanlige Mildhed: «Hvorfra skulde vel den Indsigelse komme efter den Stemning, som jeg allevegne har seet blandt Folket?» hvortil jeg svarede, at jeg med Bestemthed vidste, at slig Indsigelse vilde skee, at man vel ønskede ham som Regent, men ingenlunde saaledes som under den danske Regjering, at i Forveien vilde man have lovlige Garantier. Jeg tvivlede ikke paa, at, blev det nogenlunde forberedt, vilde han ved sin Tilbagekomst til Christiania kunne blive udraabt til Konge, men naar Indsigelserne da kom, maatte de drage Arresteringer, Domme og deslige efter sig, og efter det Kjendskab,

¹⁾ P. A. Munch, Norges, Sveriges og Danmarks Historie til Skolebrug. S. 484: „Hans oprindelige Plan havde været i Throndhjem at lade sig krone som Norges uindskrænkede Monark“.

jeg havde til Prindsens Karakter, ansaa jeg ham ikke i Stand til at lade det udføre. Prindsen vilde ikke troe paa, at slige Indsigelser vilde møde, men jeg forsikkrede ham om, at jeg, som levede blandt Folket, derom følte mig overbeviist, og jeg anbefalede ham, for at han selv kunde overbevise sig derom, at tale med Professor Sverdrup, som formedelst den Anseelse, han stod i hos Folket, sin rolige Holdning og alvorlige Stemme skulde være meest egnet til at udtale sig herom, hvorpaa Prindsen befalede mig, naar han kom hjem, at sende Sverdrup til ham. Ved vor Tilbagekomst til Værket opsøgte jeg da Sverdrup, sagde ham kortelig, hvorom det gjaldt, og bad ham nu at tale reent ud, hvad vi tilforn med hinanden havde omtalt. Han kom nu til Prindsen og udførte, som af Aalls Skrift bekjendt, Sagen paa det fortrinligste. Følgen deraf er omtalt af Aall og desuden tidligere allerede i Aaret 1839 i et dengang i Throndhjems Avis aftrykt Brev, formodentlig af Falsen¹⁾.

¹⁾ Det omtalte Brev, skrevet i Christiania i Aaret 1814, faa Dage efter Eidsvolds mødet, blev efter dets Offentliggjørelse i Throndhjems Stiftstidende i Norge optaget i Morgenbladet 1839. Nr. 33 og senere igjen trykt i Botten-Hansens Udgave af Tvende Breve om Begivenhederne i Norge 1814. Christiania. 1861. S. 18—21. Paa det sidstanførte Sted meddeles ogsaa den Oplysning, at Brevets Forfatter ikke har været Falsen, men Sverdrups Kollega, Professor Svend Brochmann Hersleb. Den paalideligste Beretning om Sverdrups Audients paa Eidsvold og om dens Betydning foreligger iøvrigt nu fra en norsk Historiker, der i det danske Geheimearkiv har opnaaet Adgang til at kunne benytte Christian Frederiks Dagbog for Aaret 1814 (nærmere omtalt af Wegener, Aktmæssige Bidrag til Danmarks Historie i det nittende Aarhundrede. S. 424.). Hvad Prinds Christian om Aftenen den 16de Februar paa Eidsvold egenhændig optegnede i sin Dagbog om de ham den Dag gjorde Forestillinger og i Særdeleshed om det Indtryk, som Sverdrups Ord havde gjort paa ham, er efter Dagbogen blevet meddeelt af Yngvar Nielsen, Bidrag til Norges Historie i 1814. Christiania. 1881. I, 24—25.

Sverdrups Bekjendtskab havde jeg gjort i Kjøbenhavn ved det Gilde, der den 10de Januar 1812 blev holdt i Frimurerlogen efter den Heitidelighed, som paa Gjethuset var bleven holdt i Anledning af Norges Universitets Stiftelse, og hvor Prindsen som Præses for Videnskabernes Selskab og Akademiet for de skjøne Kunster havde holdt sin første offentlige Tale. Til hiint venskabelige Maaltid vare flere Sange i den Anledning forfattede af forskjellige Digtere, men paa Prindsens Nærværelse havde man ikke været betænkt, og da fandt det besynderlige Tilfælde Sted, at for at faae et Vers til Prindsen satte Øhlenschläger og Baggesen sig i Forbindelse for at forfatte et saadant, som paa Stedet blev skrevet med Blyant og siden afsunget. Senere traf jeg ofte sammen med Sverdrup, og som Beviis paa hvilken Indflydelse han havde, vil jeg blot anføre, at da jeg med Prindsen den 9de April, Dagen før Rigsforsamlingens Sammentræden, kjørte til Eidsvold, traf vi ved det nærmeste Skifte før Eidsvold sammen med flere Deputerede, hvoriblandt ogsaa Sverdrup. Prindsen talte med flere, og jeg med Sverdrup. Spøgende siger jeg da til ham, at vi nu vel kunde tale sammen som skikkelige Mænd, der kjendte hinanden, men at jeg i Morgen vel fik at kredentse for Præsidenten, hvorpaa Sverdrup trak mig tilside og sagde: «Vi have jo den gamle Peder Anker, og han maa endelig først» ¹⁾. «Nu ja», sagde jeg, «det kan ogsaa være ganske passende, men hvorledes kan man indrette det?» «Jo», meente Sverdrup, «det skal nok gaa», og virkelig faldt alle Stemmer strax paa Anker ligesom til bestandig Sekretair paa Christie, min Ungdomsven, men som jeg ikke havde ventet saaledes

¹⁾ Peder Anker, Eier af Bogstad Gaard og Bærum Jernværk, Storkors af Dannebrog, født den 8de December 1749. Han blev senere den første norske Statsminister.

kjendt blandt Norges fra forskjellige Sider sammenkaldte Mænd¹⁾. Overalt er, hvad Rigsforsamlingens Forhandlinger angaaer, det Hele fuldkomment rigtigt beskrevet i Aalls Bog. Vistnok indvirkede Prindsen ikke direkte paa Forsamlingens Beslutninger, men flere af de Deputerede, som stemte med Prindsens Anskuelser, talte med ham dels paa vore Spadseregange²⁾, dels enkelte Gange ogsaa paa Værket selv, saaledes at det blev ubemærket af anderledes Sindede, og Deliberationen gik sin rolige Gang. Ved en Forkjøelse, jeg havde paadraget mig ved vore Reiser om Natten fra og til Eidsvold, blev jeg af en heftig Feber nødt til at tage til Christiania nogle Dage før Forsamlingens Slutning, men jeg var dog den 22de Mai saa vidt restitueret, at jeg kunde møde Kongen og i hans Følge deeltage i Indtoget i Christiania.

Sommeren gik derpaa hen i Forberedelsen til, hvad der kunde skee i Krigstilfælde, og det Mærkeligste var i den Tid Ankomsten dels af den engelske Kommissair Morier,

¹⁾ Vilhelm Frimann Koren Christie var Sørenskriver i Nordhordlehn, da han mødte i den grundlovgivende Rigsforsamling paa Eidsvold, og blev derefter Præsident paa det overordentlige Storting 1814. Blandt Pavels's Optegnelser fra Oktober 1814 findes en Fortælling om et Selskab hos Kaptain Ludvig Mariboe til Ære for Christie som Stortingets Præsident, hvor Oberstlieutenant Haffner stærkt nedrev Brock som Christian Frederiks onde Aand, og Pavels frygtede et ubehageligt Optrin, da Christie erklærede sig for Brocks Ven. (Claus Pavels's Biografi og Dagbøger, udgivne i Uddrag af C. P. Riis. Bergen. 1864. S. 289.).

²⁾ Provst Fredrik Schmidt har under den 26de April 1814 i sin Dagbog om sig og Fogden Johan Collett, der ligesom Schmidt var en af Repræsentanterne for Buskeruds Amt, og som ogsaa var hans Kontubernal paa Eidsvoldsbakken, denne Bemærkning: •Paa Touren gennem Dorthenbusk mødte vi Prindsen og Major Brock og sloge en fortrolig Prat af med dem. (Provst Fredrik Schmidts Dagbøger. S. 170.).

som ogsaa af de fire Stormagters Afsendinge og deres Ophold i Christiania. Morier holdt sig aldeles borte fra Kongen, han var indkvarteret hos General Haxthausen, men besynderligt nok, den Note, som Morier indgav, og som Christian Frederik endnu ikke havde bekendtgjort, erholdt jeg i Afskrift fra Carl Stoltenberg i Tønsberg¹⁾, hvor den, sandsynligviis udbredt af Wedel-Jarlsberg, circulerede, hvor denne saa end havde faaet den fra. Angaaende de fire Magters Gesandter har jeg kun at anmærke, at Steigentesch strax stødte Kongen ved paa dennes Bemærkning om Folkets Rettigheder at udtale: »Bah! mit den Gerechtsamen des Volks». Orlov blev ganske vunden af Kongen, spiste om Middagen hos ham og skal endog have berettet sin Keiser, at det ikke var at tænke paa, at enten Kongen eller det norske Folk vilde afstaae fra det Forsæt at hævde sin selvstændige Stilling. Baron Martens deeltog endog i en Soirée paa Ladegaardsøen hos Kongen, men Foster mærkede jeg Intet til²⁾. Hvordan det end var, saa ventede Kongen for-

¹⁾ Grosserer Carl Stoltenberg i Tønsberg, Ridder af Dannebrog, var Medlem baade af Rigsforsamlingen i Eidsvold og af det overordentlige Storting i Efteraaret 1814.

²⁾ Om de fire Stormagters Repræsentanter — Generalfeltvagtmester, Friherre August Ernst Steigentesch, Generalmajor, Grev Michael Feodorovič Orlov, Major, Baron Martens og Augustus John Foster — kan her nærmere henvises til, hvad om dem findes anført i en Note til Artiklen »Nogle samtidige Optegnelser af I. G. Adler om Begivenhederne i Norge i Aaret 1814», i Historisk Tidsskrift, Tredie Række, VI, 287—88. Det kan her tilføies, at Orlov foruden til de der nævnte, af ham efterladte Memoirer, hvori han formodentlig har omtalt sin Sendelse til Norge, ogsaa angives som Forfatter til det Brev til Grev Joseph de Maistre, der, dateret Petersborg den 24de December 1814 og undertegnet Mr. O...., er offentliggjort i de Maistre's *Considérations sur la France*. Paris. 1821. p. 9—12 (Grégoire Ghennady, *Les Écrivains Franco-Russes*. Bibliographie des Ouvrages français publiés par des Russes. Dresde. 1874. p. 45.). Paa Grund af sit konstitutio-

deelagtig Indflydelse af de store Magter paa Kronprindsen af Sverrig, der nu havde overtaget Kommandoen over den fjendtlige Armee¹⁾.

nelle Sindelag og de Raad, som dette lod ham fremføre for Keiser Alexander, blev han som Divisionsgeneral forsat til Sydarmeen, og ved de russiske Dekabristers Opstand i Aaret 1825 blev han arresteret som indviet i deres Sammensværgelse, men den 28de Juli 1826 af Keiser Nikolaus igjen sat paa fri Fod, dog med Forbud mod at opholde sig i Petersborg eller Moskon (Kleinschmidt, Geschichte des russischen hohen Adels. Cassel. 1877. S. 463—464.). Om den britiske, en anseet engelsk Familie tilhørende Gesandt, den senere Rhight honourable Sir Augustus John Foster, kan det ogsaa fortjene at noteres, at saaledes hed han; det er urigtigt, naar der i norske, svenske og danske Skrifter gives ham Navnet Forster.

- ¹⁾ Hvor svag Grunden var for det af Christian Frederik eller hans Nærmeste en Tid lang nærede Haab, er især blevet viist ved Offentliggjørelsen af den Deel af Carl Johans Breve, der godtgjøre, at det ikke var tomme Ord, naar Gesandterne i deres i Christiania indgivne Forestilling ogsaa havde henviist til, at russiske og preussiske Hærafdelinger vilde som Hjælpetropper blive stillede til den svenske Kronprindses Raadighed. Thi Carl Johan opnaaede virkelig Tilsagn om, at 3000 Preussere og 6000 Russere skulde, saasnart han kaldte dem, forstærke den svenske Hær, for med den at deeltage i Krigsoperationerne i Norge. Carl Johans Tanke om, at de 6000 Russere fra Archangelsk kunde sendes til Throndhjem, for at Norge paa een Gang kunde angribes fra forskjellige Sider, blev vel opgivet, men Keiser Alexander havde befaleet General Benningsen, der efter Davoust's Opgivelse af Hamburg endnu med sin store russiske Hær stod i Holsteen, paa det første Vink af den svenske Kronprinds at sende 6000 Russere til hans Raadighed. Da England havde nægtet at stille det fornødne Antal Transportskibe til at overføre Russerne til Krigsskuepladsen i Norden, og da den store russiske Flaade af 13 Linieskibe og nogle mindre Skibe, der under Admiral Crowne i August Maaned 1814 ankom paa Rheden ved Travemünde, kun maatte anvendes til at overføre de over Berlin hjemvendende russiske Garderegimenter, skulde Benningsen af den danske Regjering fordrø de fornødne Fartøier og, hvis de nægtedes, ogsaa besætte Slesvig og Nørrejylland. Kun det hastige og endelige Ophør af Krigen i Norge gjorde ogsaa Ende paa

Selv da Angrebet skete, troede man det endnu fjernt. Alle de Feil, som i Forsvars-Planen og i Forsvaret selv vare begaaede, vil jeg her ikke indlade mig paa¹⁾. Kun maa jeg i Henseende til Aalls Skrift bemærke, at Sammendragningen af Tropperne ved Rakkestad, saa vidt jeg veed, ikke var beregnet paa der at tage Stilling, men paa med de nu samlede Tropper at gaae Fjenden imøde. Dette blev ogsaa omtalt paa Stedet som Beslutning, hvorvel Sejersted bemærkede, at man ikke vidste, hvor Fjenden var, og hvor stærk han var, hvilket vistnok var en Feil fra de Tropper, som alt havde været i Fægtning. Men ved at rette sin Marsch mod Svinesund maatte man vel træffe paa ham, og da havde man maattet foretage, hvad Tilfældet gav Leilighed til. Virkelig satte ogsaa den samlede Styrke sig i Be-

disse truende Udsigter (Schinkels Minnen. VIII, 182, 329, 338, 343, 354, 356.).

- ¹⁾ Til hvad der om Sejersteds Forsvarsplan udtaltes i Brocks Skrivelse til Aall havde Brock samme Sted føiet disse Bemærkninger: •Besynderligt nok ogsaa, at denne Plan, der af Sejersted var given Prindsen, af denne blev holdt saa hemmelig, at jeg først paa Askim Præstegaard, kort førend Krigens Begyndelse, erholdt Kundskab om den. Men allerede længe tilforn havde jeg yttret mig til Prindsen mod Sejersteds Delings-System, hvortil han ligefrem svarede mig, at Sejersted havde Erfaringen for sig. Da jeg paa Askim til Sejersted selv yttrede mig mod Planen, svarede han mig med en ubehagelig Gestikulation med Pegefingeren, •at de unge Mennesker altid ville angribe•, at han ansaa som Forræderi mod Fædrelandet her at ville gaae angrebsviis tilværks, og at Historien havde viist, at den af de to Nationer, den svenske og den norske, som først gik ind i den andens Land, blev dreven ud. Saa vidt jeg erindrer, begynder ogsaa Sejersteds Plan med den samme uhistoriske Paastand. At det med den sidstnævnte Erindring forholder sig rigtig, sees af Defensionsplanen, trykt hos Morgenstjerne, Historisk Beretning om Generalleutenant Staffeldt's Forhold. I, 113—143.

vægelse mod Meldals Bro¹⁾, men uden at jeg veed af hvad Åarsag, gik man Veien tilbage, og i et Huus beliggende tæt ved Rakkestad Præstegaard holdt Kongen et Raad, saa vidt jeg veed bestaaende af Sejersted, Hegermann, Staffeldt samt Haxthausen²⁾, hvorefter blev besluttet, at de samlede Tropper skulde over Langenæs-Bro gaae over paa den vestre Side af Glommen, hvor Kongen tog sit Hovedkvarter paa Spydeberg. Naar man ogsaa ikke vilde gaae frem og saaledes true Fjenden paa hans Flanke eller hindre ham i at gaae frem mod Christiania, var der vel heller ikke Aarsag til at blive paa den østre Side af Glommen med sin hele Magt, da Fjenden nu ved Overgivelsen af Frederiksstad havde den Vei aaben til Christiania. Frederiksstads hastige Overgivelse var derfor vistnok et Uheld³⁾. Men komme maatte den, da Rofflotillen havde opgivet Forsvaret af Hvaløerne, hvilket fandt Sted efter Ordre ved Adjutanten for Sø-Etaten, Kaptain Holsten, og uden at Sejersted, Chefen for Generalstaben, derom var underrettet⁴⁾; thi Kragerøen, en

¹⁾ Noget saadant Stedsnavn findes ikke ved Rakkestad paa Kortet over Smaalehnenes Amt af N. Ramm og G. Munthe (1826) eller paa P. A. Munchs Kort over det sydlige Norge (1845); meent er vistnok Bodalsbro, der fører over Rakkestadselven, som, kommende østfra, falder i Glommen.

²⁾ Oberst Diderik Hegermann og Generallicutenant Bernhard Ditlef Staffeldt befalede de to ved Rakkestad sammendragne Brigader af den norske Hær. Brocks Skrivelse til Aall siger, at det var blevet udfundet, at den paa denne Deel af Landet forsamlede Armee ikke havde Proviant for mere end fjorten Dage.

³⁾ I Brocks Brev til Aall lyde de tilsvarende Ord saaledes: „Frederiksstad blev paa en uforsvarlig Maade overgivet Fjenden“.

⁴⁾ I Modsætning til Brocks Mening, at der havde været Grund til at lade den norske Flotille prøve at holde Stillingen ved Hvaløerne, sees det af Sejersteds Forklaring under Sagen mod Generallicutenant Staffeldt, at Sejersted omvendt netop har billiget, at Flotillen blev dragen tilbage, idet efter hans Mening dens Tilintet-

af Hvaløerne, som nu blev besat af Fjenden, behersker aldeles det Indre af Frederiksstad. Det var til alle Tider bekjendt, at Frederiksstad ikke kunde holde sig, naar Hvaløerne vare besatte, og derfor var Rofflotillen henlagt for at forhindre dette. Vistnok var Fjendens Overmagt stor, men det snevre Indløb hindrede den i at udvikle sig i disse Farvande, og derfor burde et Forsvar vistnok her været forsøgt, thi havde man ikke ved forefaldende Leilighed villet modsætte sig Overmagten, burde Forsvaret aldrig være begyndt. Nu var Armeens høire Flanke i Luften, der var givet Fjenden en aaben Vei til Hovedstaden, hvilket forårsagede en ulykkelig Stemning, da Efterretningen herom kom til Kongen, som dengang havde Kvarteret paa Rakkestad. Hans Mod var desuden allerede blevet betydelig rystet ved andre Efterretninger, han der havde modtaget. Saaledes yttrede han uforbeholdent til mig, at Kaptain Rosenørn¹⁾ meget havde forknyttet ham ved at berette, at det af Wedel oprettede Jægerkorps var uvilligt til Kamp, at man troede, at det blot var til Christian Frederiks Fordeel, man fortsatte Kampen, og mere deslige²⁾. Derfra og-

gjørelse ufeilbarlig i nogle faa Timer havde blevet Tilfældet. (Morgenstjerne, Beretning om Generallieutenant Staffeldts Forhold. I, S. 166.).

¹⁾ Kaptain og Divisionsadjutant Henrik Christian Rosenørn hørte til Christian Frederiks hengivne Tilhængere og havde ogsaa i Norge Navn for at være en dygtig Mand med en ligefrem Karakter. I Danmark blev han senere, da han i Aaret 1820 ægtede Arvingen til Baroniet Guldborgland og Baroniet Lehn, ved en kongelig Resolution Baron af Rosenørn-Lehn.

²⁾ Det wedelske frivillige Jægerkorps stammede fra den forrige Krig. Under den smukke Aand, der herskede i Norge i Aaret 1808, havde det svenske Angreb dengang givet Anledning til Oprettelsen af forskjellige frivillige Korps. I sin første Skrivelse til Aall har Brock tilføiet, at da han Morgenen efter, at Christian Frederik var bleven ubehagelig stemt ved, hvad Kaptain Rosen-

saa den liden Iver i Marschen mod Meldals Bro. Stemningen i Armeen begyndte især at vise sig ufordeelig for et længere Forsvar efter det svenske Angreb paa Langenæs-Skandse, ved hvis Ophør Kongen, som Aall fortæller, kom dertil. En høi Officeer, Haffner¹⁾, havde iagttaget et Sted paa den østre Side af Glommen, hvorfra Langenæs Pontonbro kunde beskydes, og da han berettede dette til Christian Frederik, meddeelte denne det til Sejersted og med sin sædvanlige Vedholden af hvad deraf kunde blive Følgen, at nemlig, naar Broen blev forskudt, Kommunikationen med den vestre Bred af Glommen vilde blive vanskeliggjort og saaledes Besætningen af Langenæs Brohoved afskaaren. Det var dette, der egentlig gav Anledning til, at Brohovedet blev rømmet, saaledes som Aall fortæller, og Pontonbroen overladt til Strømmen. Underhandlerne Statsraad Tank og Præsten Hount bidroge vistnok heller ikke til at forbedre Stemningen²⁾. Thi at slaas paa Liv og

ørn havde omtalt, kom til ham, fandt jeg ham yderst nedslagen, og han udbød i Anledning af de overbragte Efterretninger, at det ikke var for hans egen Skyld, at han havde stillet sig i Spidsen for Modstanden mod Sverrig.

¹⁾ Oberstlieutenant, Generalkvarttermester Johan Frederik Vilhelm Haffner. I sin Skrivelse til Aall anførte Brock ogsaa Haffner som den, der havde gjort Christian Frederik opmærksom paa, at der trods den gode Profilering af Broskandsen dog fandtes et Punkt paa den østre Side af Glommen, hvorfra Pontonbroen kunde beskydes, medens han om sig selv tilføiede: •Med knust Hjerte saa jeg her ved den løsnede Broforbindelse med den østre Glommens Bred og Broens Svingning efter Vandets Løb den sidste rimelige Mulighed af offensive Foretagender mod Fjenden paa hiin Side Glommen afbrudt.

²⁾ Kjøbmand Carsten Tank fra Frederikshald havde under Christian Frederiks Regjering en kort Tid været Statsraad, men allerede den 27de Juli, inden Krigens Begyndelse, skyndt sig med at tage Afsked, da Uveiret nærmede sig. Den svenske Invasion traf ham opholdende sig paa sin smukke Landeiendom Rød udenfor Fre-

Død, medens paa samme Tid Underhandlinger pleies til Accomodation, indlader man sig ikke gjerne paa, og at der vilde blive underhandlet, dertil tydede Alt hen, hvad der paa Spydeberg var foregaaet. Til den Ende var det ogsaa, at Christian Frederik forlagde sit Hovedkvarter til Moss, hvor Underhandlingerne mere alvorlig begyndtes. Under vort Ophold der lode Kaptain Holsten og jeg en derværende Magazin-Opsynsmand kalde for os, og med ham fik vi da udfundet, at der i den Egn, hvor Armeen stod, var i Behold den fornødne Mundprovision for 30,000 Mand i 21 Dage, saaledes at det maa troes, at Vedkommende have ønsket Forsvaret snarest muligt ophævet. Ligeledes var det paa Moss, at jeg ved Taffelet sad ved Christian Frederiks Side, der her modtog Oberstlieutenant Stabells nylig ankomne Rapport, hvori han meldte, at han havde seet sig nødt til at retirere, og til Undskyldning anførte, at den mod ham staaende Fjende var 10,000 Mand stærk¹⁾. Dette

derikshald. Provst Peder Hount var Sognepræst til Berg og havde repræsenteret Smaalehnene i Rigsforsamlingen paa Eidsvold, hvor han havde været en af Grev Wedels Tilhængere. Efter Carl Johans Anmodning afgik de til Christian Frederik for at overtale ham til at gaae ind paa Underhandlinger, hvorved han skulde opgive sin Kongestilling, mod at der af Carl Johan nu tilsagdes Anerkjendelse af Eidsvolds-Konstitutionen med de Ændringer kun, som Forening med Sverrig medførte. Det var den 7de August, at dette norske Gesandtskab fra det svenske Hovedkvarter ankom til Spydeberg; at de to ansete Mænd havde været villige til at paatage sig et saadant Ærinde, havde strax gjort stærkt Indtryk paa Kongen. I Norge fandtes der ogsaa senere ikke Faa, der lagde dem til Last, at Fjenden ved denne Leilighed i dem havde fundet Talsmænd.

¹⁾ Hermed er sigtet til Oberstlieutenant Frederik Vilhelm Bruenech Stabell og det Tilbagetog, hvorved ogsaa han efter en Fægtning ved Tveten den 11te August opgav Forsvaret paa den østre Side af Glommen og ved Fedtsund gik over paa Flodens vestre Bred. Hans Rapport findes i Udtog meddeelt hos Aall (Erindringer. III,

gav Anledning til mit høit udtalte Udbrud, at der vel ikke vilde medgaae mange Dage, inden vi fik Vished om, hvem der havde meent det ærligt med Norge, og hvem ikke, hvilket Udbrud Kronprindsen i min Forhandling med ham meddeelte mig som Beviis for, hvor nøie han var underrettet om Alt¹). Ved samme Anledning spurgte jeg Christian Frederik, om han havde modtaget fra Stabell Efterretning om det Tilbud, som vi nu vidste fra svensk Side var gjort ham ligesom Oberstlieutenant Krebs, men som denne allerede forlængst havde indmeldt, nemlig om Forfremmelse eller Pension for begge, om de ønskede dette, og naar de døde for deres Familie, og hvortil Koncepten var funden i den ved Matrand faldne Landshøvdinges Lomme²). Hertil svarede Christian Frederik, at han intet kunde erindre derom.

535.). Sin Handlemaade under Krigen har han selv forsvaret i sit Skrift: *Bemærkninger over Skriftet Felttoget i Norge 1814*. Christiania. 1814.

¹) Talen er om Carl Johan og om Brocks senere omtalte Forhandling med ham i Frederiksstad.

²) Oberstlieutenant Andreas Samuel Krebs havde, efter i Træfningen ved Lier den 3die August at have slaaet den svenske Generalmajor Carl Pontus Gahn af Colquhoun, og efter at denne da havde trukket sig tilbage til Matrand, den 5te August her atter angrebet Gahn. Angrebet havde et heldigt Udfald, Gahn mistede 11 Officerer og 3 til 400 Mand, der faldt eller bleve fangne, en Kanon og hele Trosset. Blandt de Faldne, der fandtes paa Valpladsen, var ogsaa Landshøvdingen i Carlstad Lehn, E. von Eckstedt, der af Carl Johan var beordret til at overtage den civile Bestyrelse af de Egne, Gahns Brigade skulde besætte, og lade Beboerne aflægge Troskabsed til Kong Carl XIII. Den norske Kaptain Johan Christopher Ræder, der havde deeltaget i Kampen ved Matrand og havde Leilighed til at gennemgaae de af Landshøvdingen efterladte Papirer, nævner vel i et faa Uger efter Træfningen skrevet Brev, dateret Kongsvinger den 28de August 1814, intet nærmere om, hvor disse fandtes, men beretter ellers i Overeensstemmelse med Brock: *I Landshøvding Eckstedts Kopibog fandt jeg Meldinger til Kronprindsen af Sverrig og*

Christian Frederiks Sindsstemning var ganske nedtrykt. Jeg tillod mig derfor at opsætte en Armeebefaling, efter hvilken Overkommandoen skulde overgives til Generalmajor Ahrenfeldt med betydelig Autoritet¹⁾, saaledes som Afskriften findes blandt mine Papirer, og samtidig dermed foreslog jeg et kombineret Angreb af de Tropper, som stode under Ahrenfeldts Kommando foran Moss, med et Korps under Hegermann, der skulde falde Fjenden i Ryggen ad den ganske ny indrettede og ubekjendte Svindals-Vei²⁾, naar efter en forstilt Retirade Ahrenfeldt trak sig tilbage og var kommen Svindals-Veien forbi. I dette sidstnævnte Foretagende samtykkede Christian Frederik, endog saaledes, at han lod jeg troer Kaptain Mannsbach³⁾ afgaae med Ordre til Ahrenfeldt. Dog han betænkte sig snart, lod Mannsbach kalde tilbage, og kort derefter fuldbragtes Underhandlingerne. Besynderligt ellers, at dette Forslag til en afgjørende Operation, som ikke var kommen til Armeens Kundskab, blev udbasunet i en af de hamborgske Aviser, at mit Navn blev anført, Sagen fremstillet som heldigen udført, og det hed sig, at jeg paa Kamppladsen var fremmet een Charge, men at Armeen havde forlangt, at

Udtog af Breve, hvori Mænd her i Landet bleve budne 2 à 3000 Rigsdaler svensk Banko om Aaret paa Livstid, Forfremmelse i Armeen og Pension for dem og Enke paa Livstid, naar de blot vilde være dem behjælpelige; de sige udtrykkeligen, at disse Mænd bør gjøre det paa en Maade, at de ei skal prostituere sig for Folket. Skade, at ikke Svarene fandtes paa disse Breve. Imidlertid bleve de sendte til Kongen. Kaptain Ræder blev valgt til Medlem af det overordentlige Storting i Efteraaret 1814; hans anførte Brev er i Norge trykt i Illustreret Nyhedsblad for 1859 Nr. 29, S. 126—128 og i Botten-Hansens Udgave af Tvende Breve om Begivenhederne i Norge 1814. S. 5—15.

¹⁾ Generalmajor Christian Ditlev Adolph Ahrenfeldt.

²⁾ Meningen er vistnok: den for Fjenden formeentlig ubekjendte.

³⁾ Divisionsadjutant, Kaptain Carl Mannsbach.

jeg skulde avancere to, saa at, da jeg i November samme Aar i Böhmen kom i Berøring med en sachsisk Koureer, han ved at høre mit Navn titulerede mig som Generalmajor¹⁾.

Til Underhandlere fra norsk Side bleve, som af Aall anført, udnævnte Jonas Collett og Niels Aall; endskjønt det gjaldt om en militair Konvention, blev ingen Militair stedet til Underhandlingen²⁾. Begge Underhandlere, skjønt

¹⁾ Ingen saadan Beretning er at finde i den eneste her tilgængelige af de hamburgske Aviser for Aaret 1814, Hamburger-Correspondent, der som oftest kun bringer en Række stærkt farvede Skrivelser fra det svenske Hovedkvarter eller andre Korrespondancer fra Sverrig om Nordmændenes Glæde over de svenske Troppers Ankomst, Vidnesbyrd om, at man under Krisen ogsaa har fundet det magtpaaliggende at paavirke den fremmede Presse. Uden nogen nærmere Angivelse om, hvorfra den stammer, omtaler kun en kort Notits en i Norge ved den 12te August forefalden Kamp, og at Brock nu af Christian Frederik fra Oberst var bleven udnævnt til Generalmajor (Zeitung des Hamburgischen unpartheyischen Correspondenten. 1814. Nr. 55.).

²⁾ I Moss underhandlede om og afsluttedes den 14de August 1814 to Overenskomster, den politiske Konvention, hvorved Kong Christian — eller, som Underhandlerne kun turde kalde ham, •Hs. Kongelige Høihed Prinds Christian• — frasagde sig al virkelig Deeltagelse i Regjeringen i Norge, som Statsraadet overtog, medens Kongen af Sverrig lovede at antage Eidsvolds-Konstitutionen uden andre Forandringer end dem, som Forening med Sverrig gjorde nødvendige, og den militaire Konvention om en Vaabenstilstand. Begge Konventioner ere fra svensk Side undertegnede af Generallieutenant Anders Fredrik Sköldebrand og Generalmajor Magnus Fredrik Ferdinand Björnstjerna, fra norsk Side af Statsraaderne Jonas Collett og Niels Aall. Med Hensyn til Vaabenstilstanden gjordes fra svensk Side nærmere Paastand om en mere fremskudt Linie for de svenske, en mere tilbagetrukken for de norske Tropper, hvorimod der fra norsk Side var taget •den Reservation, at Demarkationslinien af de respektive Armeer skal være *status quo* for den svenske Armee og for den norske en Linie, som gaaer igjennem Soner, Spydeberg og Hovi til Glommen•.

vistnok redelige og mod Norge velsindede Mænd, havde stedse som Jacob Aall mere tænkt paa Folkets og Landets Velbefindende og Ro end paa Nordmands-Ære og Kriger-Ære¹⁾. Kun vare de paastaaelige i Henseende til Demarkationslinien, bange for at faae denne for nær Hovedstaden; derfra deres Fastholdenhed i denne Henseende, hvorimod deres Ukyndighed i, hvad Talen var om, gik saa vidt, at de indrømmede Permittering af det norske Jæger-Korps, der som et gevorbent Korps jo ingen egentlig Hjemstavn havde. Til nærmere Underhandler med Kronprindsen af Sverrig om den fra begge Sider haardnakket paastaaede Demarkationslinie blev af de dengang Raadgivende Divisions-Adjutant Krogh udnævnt²⁾. Hans Kærre stod for Døren og hans Tjener ved samme, da man først faldt paa, at han som uøvet i det franske Sprog ikke direkte kunde underhandle med Kronprindsen. Jeg, som i en høist op-rørt Stemning vankede om i Hovedkvarteret, blev derfor kaldt, medgivet Afsigelsen og en egenhændig Bemyndigelse til ogsaa at afslutte Konventionen, om end ingen Restriktion kunde opnaaes, og saaledes maatte jeg da sætte mig i Kroghs Kærre uden engang at faae min egen Tjener med. Natten var kold, min Helbred stærkt medtagen, og hos Kommandanten i Frederiksstad, saa vidt jeg veed en Cederström³⁾, hvor jeg blev henbragt, maatte jeg tilbringe største Delen af Natten paa en Sopha, medens han selv forblev i

¹⁾ Den Maade, hvorpaa de to Underhandlere her sammenstilles med Jacob Aall, maa vistnok ansees for urigtig; efter den Sidstnævntes Ord havde de i alt Fald stedse viist sig som de ivrigste Modstandere af Foreningen med Sverrig. (Aalls Erindringer. II, 304.).

²⁾ Major og Divisionsadjutant Georg Frederik Krogh.

³⁾ Oberstlieutenant, Baron Carl Cederström. (C. I. Ljunggren, Minnesanteckningar under 1813 och 1814 årens kampagner uti Tydskland och Norge. Stockholm. 1855. S. 330.).

sin Seng. Henad Morgenstunden fik jeg en Seng, et Par Timers Hvile og en Kop Thee og blev tilsagt om Morgenens Klokken 9 at møde i Prindsens Hovedkvarter i Kommandantboligen. Uden for mine Vinduer opførte man en latterlig Komedie med at lade saavel Tropper som Kanoner føre forbi, men i en Uorden, som let lod mig gjennemskue Hensigten dermed. Ankommen i Hovedkvarteret var jeg saa forkommen, at jeg maatte bede om et Glas Viin eller en Snaps for blot at holde mig opret, og erholdt velvillig baade Mad og Drikke, som i en Hast blev sat paa et Bord i en Sidestue; en af Adjutanterne gjorde mig Selskab. Dog havde jeg saaledes mine Tanker samlede, at da Oberstlieutenant Holst blev mig præsenteret som Landsmand og Kammerat — med hvem jeg endog havde gennemgaaet Landkadet-Akademiet, ligesom han ogsaa i Generalstaben havde været min nærmeste Eftermand¹⁾ —, kunde jeg besvare Præsen-

¹⁾ Hos Hermann Kjerulff (Calender over samtlige ved den kongelig danske og norske Armee ansatte Officerer. Nr. I. Kjøbenhavn. 1809. S. 5.) anføres endnu i Aaret 1809 blandt Generalstabens Divisionsadjutanter Kaptain Ludvig Frederik Brock og umiddelbart derefter Kaptain Johan Hübner Holst. I Norge gjorde Holst Tjeneste som Adjutant hos Prinds Christian August af Augustenborg, og da Prindsen var bleven valgt til Thronfølger i Sverrig og i Aaret 1810 begav sig derhen, fulgte han med ham. Efter Prindsens Død forblev han i Sverrig, hvor han ogsaa blev ansat som Adjutant hos den nye Thronfølger, Carl Johan, og efter at denne havde taget Parti mod den franske Keiser, deeltog Holst i den svenske Hærs Felttog mod Danmark og derefter i det svenske Felttog mod Norge, hvor han, efter at Prinds Christian havde abdiceret og Norge hyldet Carl XIII, under den nye Regjering i Aaret 1815 blev udnævnt til Kommandant paa Frederikssteen. Hvor almindeligt Anstød denne Udnævnelse vakte i Norge, sees af flere Steder i Pavels's Optegnelser, om endog Pavels selv, dengang allerede Gjenstand for den nye Regjerings Gunst, tilføier: »Personligen kan jeg ikke fordømme ham» (Pavels's Dagbogsoptegnelser 1815—1816 S. 112.). Den i Norge mod Holst herskende Uvillie var dog stærk nok til Aaret efter

tationen med i hans Øine at sige ham, at man i Norge vidste, hvorledes han var i det svenske Hovedkvarter og var fulgt med Fjenden ind i Landet; jeg vendte mig derpaa til en af de andre Adjutanter, hvorved jeg skjødesløst bemærkede, at den svenske Uniform var ret smuk og klædte godt, naar en Svensk bar den. Holst gik da strax bort. Omsider erholdt jeg ogsaa Foretræde hos Kronprindsen i hans indre Gemakker, hvorved Generaladjutanten, et Par andre Officerer og hans Søn vare tilstede, Kronprindsen i *grand tenue* med Skjærf. Ved vor Indtræden kjendte Hans kongelige Høihed mig strax fra den Tid, jeg havde været Pladskommandant i Flensborg, hvor jeg et Par Gange havde talt med ham og endog souperet hos ham Aftenen efter hans Ankomst¹⁾. Han vidste altsaa, at jeg kunde udtrykke mig paa Fransk og congedierede strax de tilstedeværende Generaler og derpaa sin Søn, som først maatte *«donner la main à Monsieur»*. I min derpaa fulgte Underhandling med Kronprindsen alene var hans Underholdning meget levende. Han fortalte mig om sit Friheds-sind, sin Respekt for Frihed og Rettigheder, og at naar man gik ham eet Skridt imøde, gik han ti igjen. Men da det derpaa kom til Underhandling om Demarkationslinien, lod han aldeles ubøielig. Han havde nu vundet saa store

at bevirke hans Afskedigelse fra Tjenesten. Han døde i Stockholm i Aaret 1836.

¹⁾ Brock havde under de franske og spanske Troppers Ophold i Danmark været Pladskommandant i Flensborg, da Marschal Bernadotte i Marts 1808 fra sit Hovedkvarter i Hamburg var kommen gennem Byen paa sit Besøg til Kjøbenhavn, for der nærmere at forberede den paatænkte Expedition over Sundet, hvorom han forinden havde sagt: *«Jeg forsikkrer Eder, at I derved ville vinde Skaane og la Gothie»* (Holm, Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807. Kjøbenhavn. 1875. II, 273.). Saa forunderlig havde Tiderne skiftet!

Fordele, at han kunde fordre Alt, han havde allerede indrømmet Meget. Imidlertid laa Norges Kort opslaaet paa Bordet, og paa sædvanlig Viis var Troppernes Stilling markeret med Naalespidser med couleurve Hoveder. Med Henviisning paa Kortet gjorde jeg ham derfor opmærksom paa, hvor ringe den Deel var, som han af Norge havde okkuperet, at han efter sin megen Erfaring maatte kjende Vanskeligheden ved at sætte sig fast i et Bjergland, at vi til Afbenyttelse heraf havde sørget for Fødemidler blandt vore Bjerger, og at jeg ingen Fuldmagt havde til paa andre Vilkaar end med den forlangte Demarkationslinie at afslutte Overeenskomsten. Medens jeg udtalte dette Sidste, udbrød han med Heflighed: *«Je vous canonnerai dans vos montagnes»*, og brugte deslige flere Kraft-Udtryk, hvortil jeg meget simpelt svarede: *«Tant pis pour vos artilleurs»*. Dette syntes at bringe ham til Besindighed, og der opstod en Pause. Da han saaledes syntes roligere, paatog jeg mig Heflighed og gjorde ham opmærksom paa, at han ønskede venskabelig Forening og dog vilde begynde med at kompromittere Armeen. Derved vaagnede hans Livlighed paany, og med megen Følelse udbrød han: *«Moi, soldat moi-même, je compromettrais l'armée, non jamais!»* og som jeg svarede, jeg fandt det Kompromitterende deri, at han havde fordret, at Armeen uden at fægte skulde trække sig tilbage, forlangte han med raske Skridt og heftig Stemme — saaledes som Aall fortæller — *«du papier, des plumes»* — med det Tillæg, at hans Søn skulde bringe det. Og saaledes blev Norges Overgivelse endelig afgjort med den Paategning paa Konventionen, som jeg havde foranlediget¹⁾.

¹⁾ Carl Johans Paategning, der lød saaledes: «Jeg ratificerer ovenstaaende Konvention med Reservationen, og jeg griber med

Efter derpaa med Prindsen og hans Stab at have taget Frokost afgik jeg med en af Adjutanterne, jeg tror Hjerta¹⁾, til Frederikssteen for at afgive Fæstningen. Jeg fandt strax ved Porten Spor af Bombernes Ødelæggelse og Kommandantboligen, hvor vi samledes, overmaade meget beskadiget, men Kommandanten selv, den agtværdige Ohme²⁾, mere fattet ved den tunge Lod at skulle overgive Fæstningen, end jeg havde ventet. Den slette Stemning, hvori Landeværnet, der udgjorde en Deel af Fæstningens Garnison, fra Begyndelsen havde befundet sig, og som var forværret ved Efterretningen om, at Landeværnet i Frederiksstad for stedse

Fornøielse denne første Anledning til at give Beviis paa mine Følelser for Nationen og *den norske Armee*, sigter umiskjendelig til Brocks ovenmeldte Yttring.

¹⁾ Ikke nogen Hjerta, men Carl Johans Adjutant, Oberstlieutenant, Baron Stjernerna (Schinkels Minnen. VIII, 209.).

²⁾ Kommandanten, den gamle Generalmajor Johan Andreas Cornelius Ohme, var ved Beleiringens Begyndelse af Kronprindsens Overadjutant, Oberst Johan August Anckarsvärd, forgjæves bleven opfordret til Overgivelse ved en Skrivelse, der er dateret •Fridrickshall 5te August 1814• og slutter med, at det var ham overdraget at erklære, at •vägras de nu gjorda propositioner och fästningen ej utan de medel, som krigskonsten lämna, skall tagas, blifver Herr Generalen, som enda orsaken till tusendes olycka utan ändamål, som rebelle behandlad och som sådan hängd•; efter hvad der berettes af Krag (Kort Underretning om Frederikshalds By og dens Krigshistorie. Christiania. 1848. S. 130.), hos hvem Skrivelsen er trykt, havde Ohme af Trudslerne kun taget Anledning til at yttre: •Jeg er en udlevet Mand og maa alligevel snart döe•. Besætningen i Frederikssteen bestod ved Siden af Artilleriafdelingen under Lieutenanterne Claus Tønder og Peder Moltzau af Depotbataillonen af det søndenfjeldske Infanteriregiment og Landeværn af de aggershusiske Skarpskytter; i Krag's Skildring af Beleiringen tales der kun om, at •en af disse Dage udbrod ogsaa et Mytteri blandt Infanteriet paa Fæstningen, men det blev stillet ved fælleds Bestræbelse af Divisionscheferne samt især ved Secondkommandanten, Generalmajor Petersens Virksomhed og Indflydelse. (Kort Underretning. S. 134.).

var hjempermitteret, var det fornemmelig, som virkede hertil. Allerede ved Nedgangen fra Fæstningen mødte jeg de fjendtlige Tropper, som rykkede ind, og min Sindsstemning var saaledes, at jeg, da jeg ved Tilbagekomsten til Frederiksstad, hvor Veien førte mig hen, af General Sköldebrand modtog en Undskyldning fra Kronprindsen for, at han ikke havde med sig Pretiosa af det Værd, at han i Anledning af Underhandlingen kunde tilbyde mig noget saadant, hvorimod han vilde, naar han kunde erholde det fra Stockholm, tilstille mig det, kun hertil svarede, at denne Underhandling havde været mig saa ubehagelig, at Erindringen derom ogsaa stedse maatte blive mig det, og at Kongen, min Herre, neppe vilde gjengjælde med noget lignende, og den Gulddaase blev jeg da naturligviis kvit.

Saa vidt jeg erindrer, havde Christian Frederik allerede, da jeg kom til Moss, begivet sig fra Moss over Drøbak til Ladegaardsøen, og jeg maatte saaledes ogsaa afgaae derhen. De syv Uger, vi maatte tilbringe paa Ladegaardsøen, inden Storthinget blev samlet, og Kongen i dets Hænder kunde nedlægge Regjeringen, vare glædesløse for ham og høist sørgelige for hans Omgivelser, som daglig maatte see denne ædle Fyrste saa saare nedbøiet over ikke at have kunnet fuldføre det overtagne Hverv. I de sidste Dage af August, maaskee endog den allersidste, erholdt jeg imidlertid Befaling til at reise ned til Danmark for at overbringe Kongen Efterretningen om Udfaldet af Kampen og Christian Frederiks Stilling. Foruden et egenhændigt Brev fra Prindsen til Kong Frederik VI blev mig medgivet et andet til Kronprindsen af Sverrig, som jeg skulde afgive, hvor han opholdt sig. Han var dengang tillige med Kong Carl XIII i Uddevalla, hvor jeg ankom ved Middagstid og opsogte Prindsen i hans Kvarteer. Han var just ved at klæde sig for at

gaae til Taffel hos Kongen, da jeg kom, og i Forgemakket, hvor jeg opholdt mig, hørte jeg tydelig, da jeg blev meldt, Prindsen sige *«qu'il entre»*. Meget forskjellig fra min Modtagelse i Frederiksstad fandt jeg her Hans kongelige Høihed i Skjortæærmer, efter at have vadsket sine Hænder; naadigen bød han mig velkommen, fortsatte sin Paaklædning og undskyldte, at han ikke kunde indbyde mig til Kongen, der var svagelig og havde sit eget Taffel, men han ønskede at tale med mig, naar han selv kom tilbage derfra. Ved vort Bord herskede Munterhed, og vi vare just i en levende Samtale, da Prindsen traadte ind. Taffelet blev da hævet, og jeg indladt til Prindsen, som holdt mig hos sig næsten et Par Timer. Hans Underholdning var høist levende og drøiede sig naturligviis meest om Norge, hvorved jeg oprigtig tilstod, at naar Norge og Sverrig skulde blive forenede under een Konge, vilde Saadant lettere lade sig gjøre under ham som ikke født Svensk; jeg skjulte ikke den Antipathi, som dengang herskede hos de Norske mod de Svenske, og som jeg, født Nordmand¹⁾, delte med den øvrige Nation. Imidlertid haabede han nok ved aaben og retfærdig Behandling at vinde Nordmændene for den nye Regjering, og han afskedigede mig derpaa høist naadig med Kys paa begge Kinder efter at have tilbudt mig sine *«bonnes offices»* hos Kongen af Danmark, som jeg dog ikke modtog, da jeg som født Nordmand og af flere Aarsager ikke troede at behøve dem²⁾.

¹⁾ Brock var født paa Birid Glasværk i Gudbrandsdalen den 20de August 1774.

²⁾ Da Brock fra den her omhandlede Sendelse, hvorunder han kun opholdt sig i Kjøbenhavn nogle faa Dage i Begyndelsen af September, var vendt tilbage til Ladegaardsøen, søgte og fik han den 5te Oktober 1814 Afsked fra norsk Tjeneste. Den 30te

Ankommen til Gothenborg erkyndigede jeg mig strax, om den frie Kornudførsel til Norge der var bekendtgjort, og til min Forundring hørte jeg, at den ikke var det¹⁾. Jeg underrettede Prindsen skriftlig derom, og det gjorde, som jeg ventede det, stor Opsigt paa Posthuset at modtage et Brev med Udskrift til Kong Christian Frederik af Norge etc. Som jeg ikke tvivlede paa, at det vilde blive aabnet, havde jeg kun løselig lagt det i en Konvolut, saa at det uden stor Umage kunde tages ud fra Enderne. Virkelig havde dette Brev ogsaa været saaledes udtaget og læst og ankom først til Ladegaardsøen, efter at jeg var retourneret fra Danmark, med utvivlsomme Mærker paa saaledes at være aabnet, med den Begjæring af den svenske Officeer, som bragte det, at give Attest for, at Seglet ikke var brudt, som det heller ikke var.

Juli 1815 indtraadte han i dansk Tjeneste, hvor han da fik sin forrige Stilling som Overadjutant i Generalstaben.

¹⁾ Den 2den Artikel af den afsluttede Vaabenstilstand lød paa, at
•al Indførsel og Udførsel skal være fri.